

2016-2024

JUBILEUMBOEK

DENKEN, PRATEN, VOELEN EN VIEREN

8-JARIG JUBILEUM

Inhoudsopgave

DOIT

01.

Voorwoord

02.

Poetry

03.

Acht jaar onderzoek

04.

Reflectie M&E

05.

Oplossingsrichtingen

06.

Waarde geleefde ervaring

07.

Dankwoord

VOORWOORD

Voor je ligt een boekje dat je meeneemt op een reis van acht jaar OpenEmbassy. Een reis die begon met nieuwsgierigheid: hoe kunnen we échte verbinding maken tussen nieuwkomers en hun nieuwe thuis? Hoe zorgen we ervoor dat beleid en praktijk niet alleen over, maar vooral mét mensen worden vormgegeven? Vanuit die nieuwsgierigheid groeide OpenEmbassy uit tot een plek waar verhalen, data en inzichten samenkomen om de status quo te bevragen en de weg vrij te maken voor effectieve integratiepraktijken.

In dit boekje delen we een aantal mijlpalen van die reis. Van acht jaar onderzoek naar integratie in Nederland, gebaseerd op de ervaringen van nieuwkomers, tot een position paper waarin we onze visie voor de toekomst schetsen. Je vindt ook een spoken word poem, dat de rauwe emoties en dromen van integratie vangt, een reflectie op onze onderzoeksmethode en ons team, en een artikel over ons werk met monitoring en evaluatie. Elk onderdeel is geschreven met de kernwaarden van OpenEmbassy in gedachten: nieuwsgierigheid, authenticiteit, gelijkwaardigheid en het voortdurende bevragen van hoe dingen beter kunnen.

We hebben dit boekje gemaakt omdat we geloven in de kracht van gedeelde kennis. Het is een uitnodiging om samen te blijven leren, denken en doen. Om de ervaringen van nieuwkomers niet alleen te horen, maar écht te laten tellen. Want alleen zo kunnen we werken aan succesvolle integratiepraktijken.

We hopen dat dit boekje je inspireert, prikkelt en misschien zelfs uitdaagt. En dat het je eraan herinnert dat we met elkaar — nieuwkomers, betrokken burgers, maatschappelijke initiatiefnemers, ambtenaren, werkgevers, onderzoekers, iedereen — een weg kunnen vinden naar een samenleving waarin iedereen waardig, zinnig en vlot mee kan doen.

Met nieuwsgierigheid en hoop,
Renée Frissen

Oprichter en directeur, OpenEmbassy

JUBILEUM OPENEMBASSY

Poetry

Chronicles of Sea & Fluencies of Floating

Naya Aljoudi en Soraya Shawki

Why are you here?

i am the refugee looking for safety.
i carry two bags along my entity.
one that holds the limbs of my country,
and one that carries the olive trees.

excuse me, i should tell you,
i have uprooted 950 thousand of them.
and used them as a floating device.
that is why we are here with so many!
i am sorry for overflowing your country.

**Don't worry, I shall teach you the language of floating,
So you'll overcome the waves coming your way.
You'll survive like the guilt veiled as self-blame.
But don't forget to brace yourself,
Hold onto each other.
And don't you forget the laws of the sea:
Article 1. one bag per passenger.
Article 2. One country per tombstone.**

Why are you here?

i am the underage asylum seeker,
i want to become a painter,
but all i can paint repeatedly are specs of black,
perhaps i shall become a writer instead.
but my page remains empty...
the only word anyone has ever taught me is: war,
and no one has ever taught me the word: escape

I will teach you all the words and every sing along.

Each metaphor of survival.

**The word 'war' we will turn and kneed within our hands,
Until it breaks...**

Until fragmentation is what remains.

Can we rename the process?

Something... *soft*

Let's call it 'integrate'!

**It indicates that the roots you'll grow will hold no soil.
That belonging was not yours to take.**

Why are you here?

i come here to heal!
to visit hospitals where there is anesthesia!
so i can amputate my legs filled with thorns,
without moans and screams and aches!
i come here to find rich meals!
don't you see my dear? i suffer from anemia of dreams!
but my blood type is grief!
can you bring me some relief?

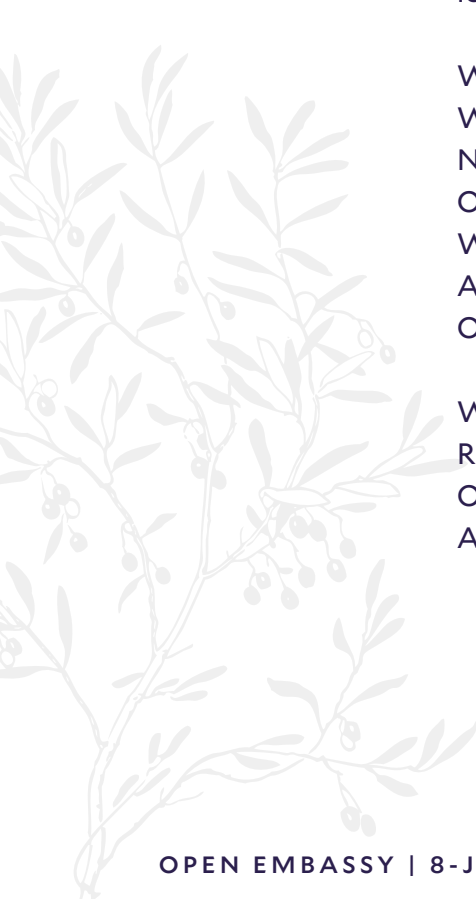
**I am here to give you medication,
but I won't reveal the root causation
of your pain. I'll teach you to hunt, to strive—
you'll survive, but I won't say why you're kept alive.
I'll save you from death,
but I need B1 level to be professed.
I'll guide you to the recital stage,
the finest hall, the grandest stage,
but don't you dare make a sound,
Unless the microphones are buried.
Unless they're drowned below sea grounds.
Only then you may speak.**

Speak!

i am the working class,
i am the student and teacher of tongues,
I am the carrier of two cultures, a double consciousness, a
triple sense of self.
I am the rejector of death,
And therefore I am the grandfather of rebirth.
I am, i am, i am...
I am you and me. And them and us, and she and him, and the
collective breathe.
We are.. We are..
Don't you see my dear? We are here to integrate!
system: Assimilate + Imitate
refugee: reshape + recreate
system: Participate + Let us spectate
refugee: advocate + liberate
system: Frustrate + Discriminate
refugee: isolate + ruminate
let us recalibrate!

Why are we defined by what is missing?
We are no vessels of needs or meanings!
Not labeled by what we bring!
Oh, how we sing!
We are not just hands to build,
And feet to stand,
Or heads bowed down upon this land.

We are taste and song and soul and sound!
Rooted with our dreams unbound!
Of sunlit streets, of oceans wide, of laughter, loss
And futures bright!

We are more than symbols or tales of pain,
So do not ask me why:
I'm here,
Or where I'm really from.
And frame me as the one to blame!
Ask me: of what hope(s) we harbour. And which home us shelters.
Not where we are born,
But where all our trials to escape, have ceased.

And within this home,
Where you and I exist.
Let us continue to celebrate,
The medication that sedated the waves,
So i get to be here on this stage,
While i recite a carefully curated poem,
To convince you not to ask me why I am here
Or where I come from—

And within this home,
What songs of joy shall we sing?
When the soil rebels, breaks through stone, renewal rings?
We shall not whisper, we shall spring!
For the earth is crying out for change.
We build not just for us today,
But for tomorrow's children.
Their hopes we shall liberate.
So they will rise,
With no sense of despair in sight.

So let us build homes,
where escape ceases to exist.
As sanctuaries,
Where freedom no longer uproots delicious olive trees,
And boats no longer for death-lease,
And writers not stuck on war-repeat,
And no journeys seeking desperate pleas,
And songs sung upbeat, for retreat.

So tell me, my dear:
Not why are you here, but: are you here with me too?

Acht jaar onderzoek

LEESWIJZER

In dit deel nemen we u mee in een overzicht van acht jaar onderzoek. We beschrijven onze methodiek en het theoretische raamwerk dat ons werk fundeert, en delen de meest opvallende observaties en patronen. We sluiten af met een overkoepelende reflectie, die ook als eerste gelezen kan worden.

Renée Frissen

m.m.v. Soraya Shawki, Oliver Jordan

3 - ACHT JAAR ONDERZOEK

De ervaringen van nieuwkomers als grondstof voor effectief integratiebeleid

Wat als er een laagdrempelige helpdesk zou zijn, die mensen die naar Nederland zijn gevlucht altijd toegang geeft tot betrouwbare antwoorden? Dit vroegen Renée Frissen, vrijwilliger in een noodopvang, en Ahmad Kabakibi, programmeur uit Syrië, zich af. Niemand leek in 2015 te zijn voorbereid op de hoeveelheid mensen uit Syrië die veiligheid zochten in Nederland. In allerijl werden opvangplekken gerealiseerd, waaronder een noodopvang in een voormalige gevangenis aan de Amstelveenseweg in Amsterdam. Het onverwachte nieuwe leven riep bij de nieuwe bewoners eindeloos veel vragen op. Elke avond belden deze nieuwkomers met hun families, ver weg, zoekend naar antwoorden op vragen die vaak pas opkwamen in de rust van de nacht. Vragen over hoe alles werkt in een vreemd land, van bureaucratie tot basale dagelijkse dingen. Maar er was nauwelijks een plek waar al die vragen terechtkonden. Renée en Ahmad formuleerden een antwoord op hun vraag. Ze bouwden OpenEmbassy: een online platform waar nieuwkomers dag en nacht vragen konden stellen, en Nederlanders die wilden helpen een directe, betekenisvolle manier kregen om iets bij te dragen.

De ervaringen van nieuwkomers als grondstof voor effectief beleid

Maar al snel werd iets diepers zichtbaar. Elk antwoord, elke interactie, was meer dan een hulpvraag – het werd een verhaal, een waardevolle ervaring van een persoon in een nieuwe samenleving. Renée en Ahmad beseften dat deze data een schat aan waardevolle inzichten vormden, een grondstof om te leren over wat werkt en wat niet in integratie. Deze vragen en ervaringen onthulden de realiteit waarmee nieuwkomers zich door het complexe Nederlandse systeem bewegen. Ze begrepen dat hier een unieke kans lag om niet alleen mensen te ondersteunen, maar om hun perspectieven op een systematische manier vast te leggen en te gebruiken voor verandering.

Dat was het begin van een zoektocht die tot vandaag doorloopt. Vanaf de formele oprichting in 2016 heeft OpenEmbassy op talloze manieren geëxperimenteerd om de stem van nieuwkomers te laten doorklinken in beleid en praktijk. Het doel was altijd helder: de ervaringen van nieuwkomers zijn de sleutel tot effectieve, realistische integratiestrategieën¹. Acht jaar onderzoek later hebben we een dieper begrip gekregen van de uitdagingen en mogelijkheden die nieuwkomers ervaren binnen het Nederlandse systeem. De inzichten uit die jaren, geboren uit verhalen en vragen, schetsen een genuanceerd beeld.

¹ We spreken in dit artikel over integratie, en alleen over inburgering als we specifiek het inburgeringsbeleid bedoelen.

Reflectie op acht jaar onderzoek

In dit artikel nodigen we de lezer uit om met ons terug te kijken op acht jaar van luisteren, onderzoeken en vertalen. We delen onze bevindingen, vertellen wat ons opviel en welke rode draden we hebben waargenomen. Vanuit een selectie van 25 onderzoeken reconstrueren we de patronen die naar voren komen in de levens van nieuwkomers, patronen die te vaak ongezien blijven in het bredere debat.

De manier waarop we in Nederland denken en doen over vraagstukken van nieuwkomers, wordt ons inziens te veel geïnformeerd door aannames en politieke standpunten gericht op migratie en asiel – onderwerpen die fundamenteel anders zijn dan integratie. Het is ons doel om die kloof te overbruggen door de ervaringen van nieuwkomers zelf naar voren te brengen, als essentiële bouwstenen voor effectief integratiebeleid. Integratie gaat immers over de vraag wat nodig is voor mensen die hier al zijn en (tijdelijk) mogen blijven. Dat is een wezenlijk ander vraagstuk dan de vraag wie het recht heeft om naar Nederland te migreren. Ze liggen in elkaar verlengde, maar door beslissingen over integratie te veel te verbinden aan migratiepolitiek, lopen we de kans dat we integratiebeleid suboptimaal inrichten in de hoop dat het migratie voorkomt. Met als resultaat een verspilling van talent, welzijn en geld.

Sleutel in datagedreven werken

Wat ons betreft kunnen we het voor de mensen die hier toch zijn en mogen blijven maar het beste zo goed mogelijk inrichten. Zodat mensen zich optimaal kunnen ontwikkelen, zodat het beroep op de verzorgingsstaat beperkt blijft en zodat er draagvlak blijft bestaan. Voor OpenEmbassy ligt de sleutel in datagedreven werken: door verhalen en ervaringen om te zetten in structurele kennis kunnen we beleidsmakers ondersteunen in het maken van weloverwogen keuzes die aansluiten op de realiteit van nieuwkomers die in Nederland zijn en mogen blijven én de bredere samenleving ten goede komen.

In de hoofdstukken die volgen nemen we u mee in een overzicht van acht jaar onderzoek. We beschrijven onze methodiek en het theoretische raamwerk dat ons werk fundeert, en delen de meest opvallende observaties en patronen. We sluiten af met een reflectie op het inzicht dat de manier waarop nieuwkomers nu worden gecategoriseerd en geëvalueerd, hun kansen op integratie sterk beïnvloed en geen recht doet aan dat wat mensen zelf ambiëren.

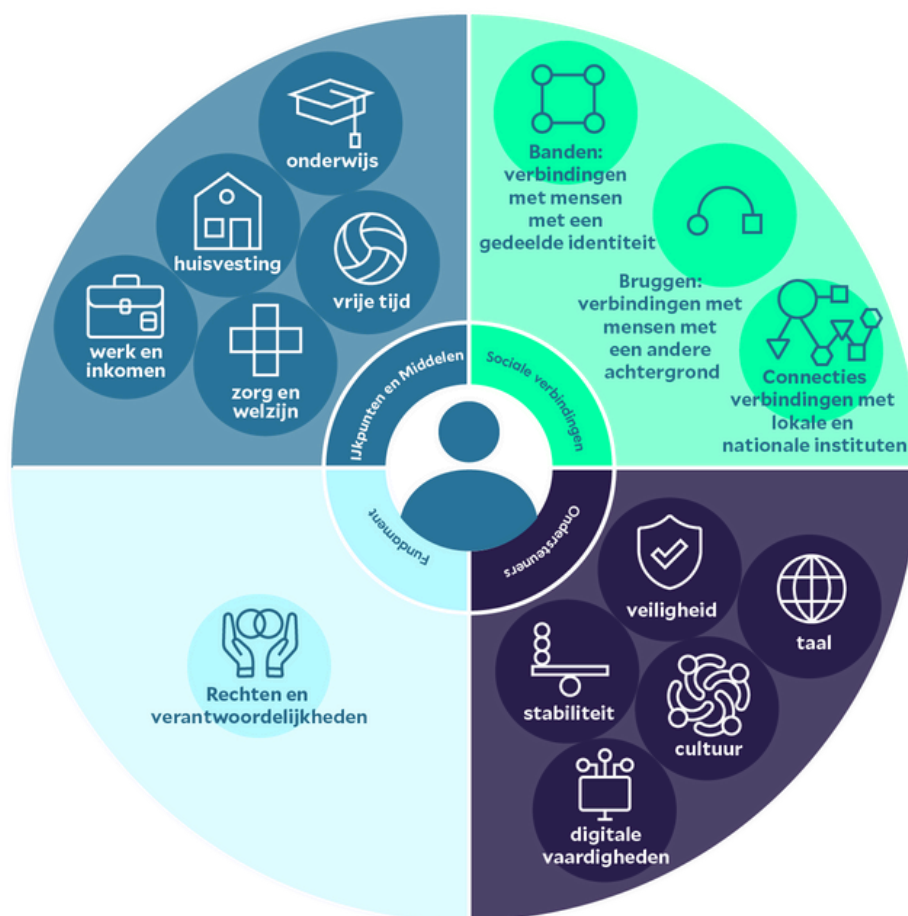
Het is ons verlangen dat deze inzichten bijdragen aan een toekomst waarin nieuwkomers niet alleen gehoord worden, maar dat hun ervaringen ook serieus gewogen worden in elke beleidsbeslissing die hen raakt. Met dit artikel hopen we een stap te zetten in die richting en nodigen we u uit om deze reis met ons te delen, op weg naar een effectiever en realistischer beleid.

Methodiek en ioi-model

Voor dit artikel zijn we op zoek gegaan naar de grootste gemene delers uit acht jaar onderzoek. Daartoe hebben we 25 onderzoeken geselecteerd en tegen het licht gehouden.

Uitleg

Om structuur en diepgang te geven aan onze data-analyse, hebben we het Indicators of Integration model van Strang (2019) gebruikt. Sinds de oprichting van OpenEmbassy gebruiken we dit integratiemodel en het theoretische kader dat hieraan ten grondslag ligt voor het labelen en interpreteren van onze data. Dit model biedt een raamwerk van essentiële indicatoren voor succesvolle integratie (zie figuur 1), zoals toegang tot sociale netwerken, werk en onderwijs, en het gevoel van veiligheid en stabiliteit. Door deze indicatoren als leidraad te nemen, konden we de ervaringen van nieuwkomers systematisch in kaart brengen en patronen identificeren in hun integratietrajecten.

Figuur 1 Indicators of Integration model, door OpenEmbassy vertaald naar de Nederlandse context

Uitgebreide uitleg van het model op <https://www.openembassy.nl/indicators-of-integration/>

Het ioi-model als fundament onder ons onderzoek

Het model en de indicatoren vormen daarmee het consistente fundament onder al ons onderzoek. Toch hebben we niet de illusie dat dit het ultieme of perfecte kader is. Er zijn meerdere modellen die gebruikt kunnen worden om over integratie na te denken. De reden dat wij gekozen hebben voor dit model is dat het ten eerste gebaseerd is op gesprekken met nieuwkomers zelf en professionals werkzaam in het integratieveld. Ten tweede ligt er een uitgebreide literatuurstudie aan ten grondslag. Ten derde wordt het model op basis van nieuwe data aangepast en doorontwikkeld, en actief gebruikt in de academische wereld.

In de door ons bestudeerde onderzoeken zijn verschillende onderzoeksmethoden gebruikt. Onze werkwijze omvat kwalitatieve onderzoeksmethoden en vanaf 2024 ook kwantitatieve onderzoeksmethoden. De nadruk in deze analyse ligt op ons kwalitatieve onderzoek waarin we door gesprekken met nieuwkomers en experts directe inzichten kregen in de uitdagingen en mogelijkheden binnen het integratieproces. Dit gaat om methodes als diepte-interviews, actieonderzoek en onze expertpool. Daarnaast hebben we observaties verzameld tijdens trainingen en workshops met nieuwkomers, wat ons een inkijk gaf in de dagelijkse realiteit van nieuwkomers. Door deze combinatie van methoden konden we zowel diepgaande, kwalitatieve inzichten opdoen als praktijkgerichte conclusies trekken.

Onderzoeksmethodiek van dit artikel

De onderzoeksmethodiek voor dit artikel bestaat uit een aantal stappen. Allereerst hebben we de data en conclusies uit elk van de 25 onderzoeken gelabeld en gecodeerd conform het Indicators of Integration model. Dit geeft ons inzicht in welke indicatoren het vaakst naar voren komen in de ervaringen van nieuwkomers. Uit de 25 projecten zijn aldus in totaal 413 bevindingen gedistilleerd. Bepaalde thema's komen structureel terug als barrières voor de integratie van nieuwkomers, waarbij werkgelegenheid het grootste knelpunt vormt.

Daarna richten we ons op een kwalitatieve analyse, waarbij we onderscheid maken tussen overkoepelende bevindingen die overeenkomen met bestaande literatuur over integratie en observaties die minder vaak besproken worden, maar in onze gegevens als rode draad terugkomen.

Deze analyse hebben we uiteindelijk omgezet in een reflectief artikel, waarin we ons bewust terughoudend opstellen zonder de pretentie van een uitgebreide wetenschappelijke studie. Door deze benadering hopen we een genuanceerd inzicht te bieden in de integratie-ervaringen van nieuwkomers zelf en een waardevolle bijdrage te leveren aan het denken over integratie in Nederland.

Kwalitatieve observaties

In onze onderzoeksrapporten (de databron voor dit artikel) zien we veel bevestiging van inzichten die al langer bekend zijn dankzij het academische veld, praktijkonderzoek en onderzoeksinstituten. Deze bevindingen, hoewel niet nieuw, blijven van groot belang voor de integratie van nieuwkomers en verdienen het om benoemd te worden.

Sociale verbondenheid

Sociale verbondenheid is een wezenlijk onderdeel voor het welzijn en de kansen van nieuwkomers om echt mee te doen in de samenleving. Nieuwe vriendschappen opbouwen, mensen ontmoeten die je begrijpen, en een plek vinden waar je jezelf kan zijn – deze sociale contacten verlagen drempels en geven toegang tot onmisbare informatie. Toch blijkt het voor veel nieuwkomers een uitdaging om deze verbindingen te maken. Taalbarrières, het gebrek aan laagdrempelige ontmoetingsplekken en culturele verschillen staan vaak als stille muren tussen hen en hun nieuwe omgeving. Zo blijft sociale integratie, ondanks de wens van beide kanten, soms moeizaam (Putnam, 2000; Ager & Strang, 2008).

Werkgelegenheid

Werkgelegenheid is een tweede belangrijke pijler in het integratieproces. Geschikt werk draagt niet alleen bij aan het economisch zelfvertrouwen en de stabiliteit van nieuwkomers, maar biedt ook een structurele manier om taalvaardigheden te ontwikkelen en sociaal kapitaal op te bouwen (Bakker, Dagevos & Engbersen, 2014). Een erkend diploma is hierin vaak cruciaal. Toch blijkt dat diploma-erkenning in de praktijk niet altijd voldoende is; veel banen sluiten niet goed aan bij de ervaring of ambities van nieuwkomers. Tegelijkertijd ervaren werkgevers soms onzekerheid bij het aannemen van mensen met een (gedwongen) migratieachtergrond, wat voor laatstgenoemden de toegang tot de arbeidsmarkt verder beperkt (Scholten et al., 2017). Daarnaast blijkt het verplichte inburgeringstraject, inclusief taalonderwijs, in sommige gevallen moeilijk te combineren met werkverplichtingen, wat de integratie op de arbeidsmarkt vertraagt.

Laagdrempelige instroommogelijkheden

Laagdrempelige instroommogelijkheden voor werk, zoals toegang tot startposities, blijken eveneens belangrijk. De werkervaring die nieuwkomers opdoen, ook in laaggeschoolde functies, vormt een waardevolle opstap naar bredere participatie en verdere professionele ontwikkeling. Echter, in de praktijk zien we dat zelfs voor eenvoudig werk soms hoge taalvereisten gelden, wat de motivatie van nieuwkomers kan ondermijnen en hun kansen beperkt (Fransen, 2019).

Stabiliteit en zekerheid

Stabiliteit en zekerheid vormen daarnaast onmisbare voorwaarden voor integratie en welzijn. Een stabiele woonsituatie, de mogelijkheid om gezinsleden te herenigen, en toegang tot basisvoorzieningen spelen een cruciale rol in het creëren van een veilige basis voor nieuwkomers. Vooral de onzekerheid die gepaard gaat met tijdelijke opvang en huisvesting bemoeilijkt dit proces aanzienlijk. Migranten die wachten op gezinshereniging of die in tijdelijke woningen verblijven, ervaren vaak verhoogde stress en voelen zich minder ingebed in de gemeenschap, wat hun integratie belemmert (Bloch, 2000).

Opvang in AZC's

Opvang in AZC's heeft bovendien een grote impact op de mogelijkheden van nieuwkomers om effectief deel te nemen aan de samenleving. Beperkingen in het toekomstperspectief en in mogelijkheden om vaardigheden op te bouwen, dragen bij aan gevoelens van passiviteit en frustratie bij mensen die langdurig in AZC's verblijven (Bakker et al., 2016). Het ontbreken van concrete vooruitzichten en ruimte om zich professioneel of persoonlijk te ontwikkelen, maakt de overstap naar de arbeidsmarkt ingewikkelder en bemoeilijkt de opbouw van een sociaal netwerk.

Taalvaardigheid

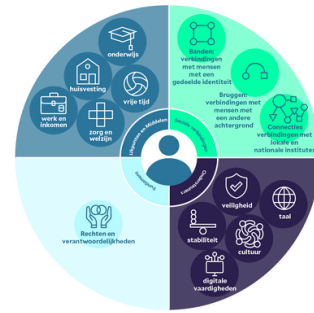
Taalvaardigheid blijft een essentiële schakel in het integratieproces. Taal is niet alleen een middel tot communicatie; het fungeert ook als toegangspoort tot economische kansen en sociale inclusie (Van Tubergen, 2019; Chiswick & Miller, 2015). Taalverwerving heeft een directe invloed op de mate waarin migranten kunnen deelnemen aan de samenleving, werk kunnen vinden en netwerken kunnen opbouwen. Hoewel de Wet Inburgering 2021 diverse integratiepaden biedt, ondervinden migranten vaak hindernissen zoals lange wachttijden voor formeel taalonderwijs en een gebrek aan mogelijkheden om met moedertaalsprekers te oefenen (Klaver & Odé, 2020). Initiatieven binnen de gemeenschap, sociale netwerken, en digitale leermiddelen worden steeds vaker gezien als belangrijke alternatieven om taalvaardigheid op te bouwen en integratie te bevorderen. Zoals De Vroome en Van Tubergen (2010) betogen, is een flexibel en migrantvriendelijk taalvaardigheidssysteem noodzakelijk om nieuwkomers effectief te ondersteunen in hun integratieproces.

Rode draden uit ons onderzoek die we minder vaak benoemd zien

De verhalen van mensen zelf schijnen ook licht op behoeften of randvoorwaarden die wij minder vaak tegenkomen in onderzoeken of beleid. Terwijl wij ze, naast de bovengenoemde observaties, ook als rode draden zien tussen de verschillende onderzoeken. Het zijn geen gekwantificeerde observaties. Toch vermelden we ze hier expliciet omdat het onderschreven ervaringen zijn die goed tonen wat je ziet als je volledig vanuit het perspectief van nieuwkomers zelf kijkt. Deze ervaringen dragen bij aan een volledig, en minder enkel vanuit het systeem geredeneerd, beeld van de reis die mensen afleggen als ze (gedwongen) naar Nederland migreren. Ook hier gebruiken we Strangs indicatoren van integratie om de observaties te categoriseren.

IJkpunten en middelen

Werk en inkomen, onderwijs,
zorg en welzijn en huisvesting

Werk en inkomen

Rouwverwerking over werkidentiteit

Voor mensen die (gedwongen) migreren, kan het verlies van hun carrière in het thuisland een ingrijpende breuk in hun identiteit en zelfbeeld markeren. Werk is vaak meer dan een bron van inkomen; het geeft betekenis, structuur en sociale erkenning. Het noodgedwongen moeten achterlaten van een professioneel leven betekent niet alleen een fysieke verplaatsing, maar ook een diepgaand emotioneel proces waarin afscheid moet worden genomen van een essentieel onderdeel van het zelf. Terwijl beleid en maatschappelijke initiatieven voornamelijk gefocust zijn op praktische vaardigheden, zoals het aanleren van sollicitatietechnieken en werknemersvaardigheden, toont onze ervaring dat het verlies van een eerdere professionele identiteit kan vragen om een aanvullende benadering—een ruimte waarin erkenning en rouw mogelijk zijn. Dit verlies, hoewel vaak onzichtbaar voor buitenstaanders, kan de kern van wie iemand is raken. Het vergt moed om een nieuwe weg in te slaan, juist wanneer de stappen die daarvoor nodig zijn voelen als een stap terug. Rouw om deze abrupte breuk kan niet worden gereduceerd tot iets functioneels; het is een intieme, existentiële ervaring die zijn eigen ruimte en tijd verdient in het proces van integratie. Deze observaties hebben wij samen met Bright Richards van New Dutch Connections omgezet in een workshop over integratie in de Nederlandse arbeidsmarkt, met bij aanvang ruimte voor het verdriet dat hoort bij een gevoel van verlies. Om vervolgens in kleinere groepen te werken aan de vraag: welk perspectief ontstaat er als ik nadenk over een mogelijke loopbaan in Nederland?

Werken loont (niet)

Werken lijkt niet altijd lonend in de ogen van nieuwkomers. Naast praktische obstakels, zoals de Regeling eigen bijdrage asielzoekers (Reba) die vraagt dat werkende mensen in een azc een deel van het loon afdragen aan het COA, ervaren nieuwkomers geregeld ontmoedigende voorwaarden. Zo vallen financiële voordelen, zoals een inrichtingskrediet voor de eigen woning, soms weg zodra iemand zelf inkomen genereert. Daarbij circuleren in de gemeenschap van nieuwkomers verhalen die waarschuwen dat werk ten koste gaat van toegang tot voorzieningen, zoals het recht op een uitkering. Verhalen die invloed hebben. We zien in onze onderzoeken ook de positieve kracht van de gemeenschap. Bijvoorbeeld wanneer sleutelfiguren - mensen met informeel gezag - mythes ontkrachten en benadrukken dat werken een bredere waarde heeft dan alleen het financiële aspect., zoals de bijdrage van werk aan identiteit en zelfontwikkeling. Of het inzicht dat het opbouwen van een loopbaan tijd kost.

Sturende financiering

De integratie-infrastructuur in Nederland met al het verschillende aanbod is afhankelijk van beschikbare financiering, waarbij het aanbod vaak gevormd wordt naar de financieringsmogelijkheden in plaats van andersom. Dit geldt zowel voor de door de overheid gefinancierde inburgeringsstructuur, als voor een deel van de filantropische financiering. Ongeoormerkte middelen zijn schaars, en financiers bepalen vaak strikt waaraan het aanbod moet voldoen om in aanmerking te komen voor steun. Dit gebeurt via gedetailleerde beschrijvingen in aanbestedingen voor de uitvoering van de Inburgeringswet, maar ook in Europese fondsen zoals AMIF of Erasmus+ en in specifieke programma's van Nederlandse fondsen. Een bepalend aspect hierbij is de doelgroep waarop het gefinancierde aanbod zich moet richten. Zo kan een gemeente een uitgebreide infrastructuur voor integratie hebben, maar is deze uitsluitend toegankelijk voor mensen met een verblijfsstatus. Uit ons onderzoek blijkt echter dat mensen in de asielprocedure, ongedocumenteerden, Oekraïners en arbeidsmigranten vergelijkbare behoeften kunnen hebben. Dit geldt voor het integratieaanbod in brede zin, en zeker ook voor ondersteuning naar werk. De consequentie die wij zien, is dat cruciale integratievoorzieningen, zoals toegang tot werk en praktische ondersteuning, pas laat in de integratiereis beschikbaar komen, voor een beperkte groep mensen. Hierdoor gaat kostbare tijd, soms jaren, verloren. Bovendien is het moeilijk om te innoveren in deze context. We kennen voorbeelden uit gemeenten waarbij aanbieders van inburgering ervaren dat het aanbod op papier in de praktijk niet goed werkt, maar er door aanbestedingsregels (of de overtuiging dat dit niet kan) niet afgeweken kan worden van het oorspronkelijke plan.

Onderwijs

We hebben geen opdrachtonderzoek gedaan naar kinderen. Wel hebben we sinds de COVID pandemie uitbrak een project waarin we kinderen ondersteunen met een maatje; Thuisonderwijsmaatjes. In de afgelopen jaren hebben we in totaal meer dan 1500 kinderen gekoppeld aan een maatje dat ze ondersteunt, voornamelijk in het primaire onderwijs met bijvoorbeeld taal, lezen of een specifiek vak. Door middel van actieonderzoek, interviews en een survey hebben we geprobeerd grip te krijgen op de (systemische) belemmeringen die kinderen en ouders ervaren. Daar baseren we onderstaande reflecties op.

Onderadvisering: een structurele belemmering

In het Nederlandse onderwijssysteem ondervinden kinderen van nieuwkomers structurele uitdagingen die hun schoolcarrière en zelfbeeld beïnvloeden. Een opvallend fenomeen is onderadvisering: deze kinderen ontvangen vaak een lager schooladvies dan hun cognitieve capaciteiten rechtvaardigen. Dit is uitgebreid gedocumenteerd bij kinderen met een migratieachtergrond (Verbeek et al., 2021), en wij hebben vergelijkbare patronen waargenomen bij kinderen van recent aangekomen vluchtelingen en migranten. De gevolgen hiervan zijn verstrekkend, met impact op zowel de onderwijsloopbaan van deze kinderen als hun gevoel van eigenwaarde en toekomstperspectief.

Spanningsveld ouderparticipatie

Daarnaast bestaat er een spanningsveld rondom ouderparticipatie. Er zijn scholen die ervaren dat ouders van nieuwkomers weinig betrokken zijn, wat soms als gebrek aan interesse of vaardigheden wordt gezien. In onze begeleiding zien we echter dat dit kan voortkomen uit een andere verwachting van de rol van school en docent, zoals die bestaat in het land van herkomst. Ouders vertrouwen er bijvoorbeeld op dat de school alles onder controle heeft en beschouwen afwezigheid van contact als een positief teken: als er geen zorgen worden geuit, gaat alles immers goed met hun kind.

Contact tussen school en ouders

Daarbij komt dat scholen en docenten zelf soms moeite hebben om effectief contact te leggen met ouders van verschillende achtergronden. Taalbarrières, maar ook onwennigheid bij het navigeren van culturele verschillen, kunnen leiden tot communicatieproblemen. Dit belemmert niet alleen het wederzijds begrip, maar ook het gezamenlijke besluitvormingsproces voor het kind, zoals bij toetskeuzes of doorverwijzingen naar andere onderwijs- of zorgvormen.

Dit gebrek aan afstemming zien we ook terug in de toewijzing van speciaal onderwijs. Sommige kinderen worden naar speciaal onderwijs verwezen, zonder dat ouders volledig begrijpen waarom of wat dit precies betekent. In gevallen waar wij bij betrokken waren, was er niet altijd sprake van een leerprobleem, maar eerder van een beperkte taalvaardigheid. Door beperkte mogelijkheden op school, ondanks het concept van passend onderwijs, worden deze kinderen soms naar het speciaal onderwijs verwezen, bijvoorbeeld omdat er daar meer tijd en aandacht zou zijn.

Zorg en welzijn

Niet iedereen die een traumatische gebeurtenis heeft meegemaakt, houdt hier blijvende mentale klachten aan over. Wel zien we dat sommige nieuwkomers in Nederland alsnog last krijgen van mentale problemen. Het opvallende is dat deze klachten niet altijd direct voortkomen uit de ervaringen in hun land van herkomst, maar uit de omstandigheden waarin zij zich in Nederland bevinden.

Omstandigheden bevorderen mentale klachten

Lange wachttijden, gebrek aan erkenning en waardering, een beperkt sociaal netwerk, weinig contact met Nederlanders en een onzeker toekomstperspectief creëren een omgeving waarin het moeilijk kan zijn voor nieuwkomers om zich veilig en gezien te voelen. Er zijn nieuwkomers die ons vertellen dat zij zich vooral als 'vluchteling' behandeld voelen, eerder dan als individu met een eigen verhaal en kwaliteiten. Deze reductie van identiteit en de langdurige onzekerheid kunnen diepe psychologische effecten hebben. Onderzoek toont aan dat gevoelens van sociale uitsluiting en marginalisatie bijdragen aan een verminderd welzijn en verhoogde stressniveaus bij migranten en vluchtelingen (Schweitzer et al., 2011). Daarnaast wordt benadrukt dat het ervaren van discriminatie en stigma een negatief effect heeft op de mentale gezondheid van nieuwkomers (Levine & Reicher, 1996).

Onzekerheid en stress in azc's verhogen risico op psychische klachten

Onderzoek van Laban et al. (2011) toont aan dat langdurige onzekerheid en stressvolle omstandigheden in asielzoekerscentra leiden tot een hoger risico op psychische klachten bij vluchtelingen. De onzekerheid over hun toekomst, in combinatie met het verlies aan controle over hun leven, vergroot de kans op gezondheidsproblemen aanzienlijk. Studies wijzen uit dat langdurige onzekerheid rondom verblijfsstatus een significante risicofactor vormt voor depressie en angst bij vluchtelingen (Steel et al., 2006). Daarnaast benadrukt onderzoek van Silove et al. (1997) dat het ontbreken van autonomie en controle in opvangsituaties leidt tot gevoelens van machteloosheid en emotionele uitputting. Het wijst erop dat, ook zonder dat iemand een trauma ontwikkelt, de dagelijkse realiteit in Nederland kan leiden tot mentale klachten die eerder afwezig waren. Deze observatie roept vragen op over de mate waarin de huidige structuren en processen daadwerkelijk bijdragen aan het welzijn en herstel van nieuwkomers.

Huisvesting

De geografische ligging, omgevingsfaciliteiten en fysieke omstandigheden van opvanglocaties en huisvesting spelen een belangrijke rol in de integratiekansen van nieuwkomers. Dit geldt met name in relatie tot de achtergrond en aspiraties van de mensen die er worden opgevangen of komen wonen. Zo heeft de plek waar iemand zich bevindt direct invloed op de mogelijkheden tot netwerkvorming en professionele ontwikkeling. Wanneer een persoon die bijvoorbeeld is opgeleid in de architectuur in een afgelegen dorp terechtkomt, verkleint dit de kans op aansluiting bij het eigen vakgebied, door het beperkte lokale netwerk en de afwezigheid van relevante werkmogelijkheden.

Kwaliteit huisvesting

De kwaliteit van de huisvesting en de condities van opvanglocaties zijn eveneens van belang. In één van de grote steden zagen we dit scherp terug in het verhaal van een jong echtpaar met een pasgeboren baby dat in een sociale huurwoning met schimmelproblematiek woonde. Het kindje vertoonde gezondheidsklachten, wat bij de ouders voor enorme stress zorgde. Vooral omdat hun zorgen bij de woningcorporatie aanvankelijk onbeantwoord bleven. Pas na intensief bemiddelen en het inzetten van ons netwerk konden we het gezin naar een andere woning laten verhuizen—aangelegenheden die vragen om specifieke kennis en toegang tot een ondersteunend netwerk.

Ook in asielzoekerscentra (azc's) zien we hoe de omstandigheden ambities kunnen belemmeren. Jonge mensen die op eigen initiatief werk vinden, bijvoorbeeld in de lokale supermarkt of als kapper, kunnen in hun inspanningen geremd worden door de restricties van een opvanglocatie. Het vinden van nachtrust is niet altijd vanzelfsprekend, meldplicht kan op ongelegen momenten vallen, en er kunnen vaste tijdstippen voor eten zijn waar niet van kan worden afgeweken. In Almere hebben we een ander, positief voorbeeld gezien: daar wordt in het azc actief ingezet op werkbegeleiding, waarbij werkende bewoners bijvoorbeeld samen op een kamer worden geplaatst.

Rol van autonomie voor nieuwkomers

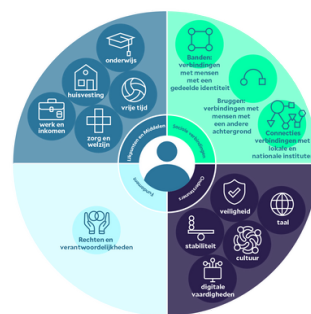
Autonomie is een fundamenteel aspect van menselijke ontwikkeling, en juist in het proces van huisvesting ontbreekt deze vaak volledig voor nieuwkomers. Autonomie betekent niet alleen invloed hebben op de uitkomst—waar je gaat wonen—maar ook zeggenschap over het proces zelf. In gesprekken met nieuwkomers in een G4-stad bleek dat het gebrek aan inzicht en grip op de wachttijden een belangrijke bron van frustratie vormt. Wanneer iemand bijvoorbeeld ziet dat een kamergenoot, die minder lang in Nederland is, eerder een woning krijgt, roept dit gevoelens van onmacht op. Wachttijden lijken vaak willekeurig, en de onbekendheid met hoe beslissingen worden genomen versterkt het gevoel van controleverlies. Eenvoudige maatregelen, zoals betere informatie en transparantie in het toewijzingsproces, kunnen al bijdragen aan een gevoel van autonomie, doordat nieuwkomers een beter begrip krijgen van hun eigen positie in het systeem.

Rol van autonomie voor gemeenten

Het concept autonomie geldt echter niet alleen voor nieuwkomers, maar ook voor de gemeenten zelf. Tijdens het onderzoek De Sociale Steen² hebben we geëxperimenteerd met het idee dat gemeenten zichzelf zouden kunnen profileren: welke woonomgeving welke woonomgeving bieden ze, wat kunnen nieuwkomers verwachten, en welke behoeften zijn er lokaal? Net als nieuwkomers ervaren gemeenten weinig invloed op het huisvestingsproces, terwijl het voor hen ook essentieel is wie zich in hun gemeenschap vestigt. Een inspirerend voorbeeld hiervan is het Re:Match-project in Duitsland, mede ontwikkeld door Pairity³, waarbij nieuwkomers en gemeenten worden gematcht op basis van hun profielen en voorkeuren. Dit algoritme-gebaseerde matchingproces houdt rekening met de individuele behoeften van nieuwkomers en de capaciteiten van gemeenten, wat resulteert in een meer op maat gemaakte en participatieve benadering van huisvesting en integratie.

Sociale verbindingen

Banden, bruggen
en connecties

De rol van klantmanagers en contactpersonen

Klantmanagers en andere gemeentelijke contactpersonen spelen een cruciale rol in het leven van nieuwkomers en hun integratieproces. Zij zijn immers een van de menselijke schakels tussen de voor nieuwkomers vaak nog onbekende systeemwereld van inburgering, en de persoonlijke wereld van mensen zelf. Wanneer nieuwkomers de relatie met klantmanagers en contactpersonen positief ervaren, werkt dat in de ervaringen die

² <https://www.socialesteen.nl>

³ <https://rematch-eu.org>

wij optekenden door voorbij de relatie zelf. Een belangrijk aspect van deze positieve ervaring is de praktische en emotionele ondersteuning die de professionals bieden. Zij fungeren als vertrouwd aanspreekpunten en bieden stabiliteit en structuur in wat een verwarrende en uitdagende fase kan zijn voor nieuwkomers. Het gevoel dat er iemand is die hen begrijpt en hen helpt hun weg te vinden in het complexe Nederlandse systeem, kan door nieuwkomers als geruststellend ervaren worden.

Ook de mate van betrokkenheid en empathie van sommige klantmanagers draagt bij aan een positievere integratie-ervaring, omdat deze professionals vaak verder gaan dan hun formele rol om barrières weg te nemen en toegang te vergemakkelijken tot diensten zoals werk, onderwijs, en gezondheidszorg. Zo vertelde een jonge vrouw die de Onderwijsroute in een G4 stad, dat haar klantmanager het verschil had gemaakt door haar steeds te stimuleren in zichzelf te geloven, en te ondersteunen bij het vinden van informatie over studies. Het spreken van dezelfde taal, of toegang tot betrouwbare goede tolken, kan bijdragen aan het gevoel echt gehoord te worden.

Wanneer de relatie met een klantmanager of contactpersoon minder goed werkt, kan dat evengoed doorwerken voorbij de relatie. Een vaak gehoorde uitdaging is de hoge werkdruk waarmee klantmanagers te maken kunnen hebben, waardoor het kan ontbreken aan de mogelijkheid voor effectieve persoonlijke begeleiding. Dit kan leiden tot een meer administratieve benadering, waarbij klantmanagers minder ruimte hebben om zich echt te verdiepen in de individuele behoeften en context van nieuwkomers. Dit is ook het geval wanneer er veel verloop is onder klantmanagers, of nieuwkomers überhaupt geen (nieuwe) klantmanager toegewezen krijgen. Een gelijkwaardige verbondenheid levert positieve ervaringen op, maar sommige klantmanagers zijn niet in staat zijn om de diverse culturele achtergronden en specifieke uitdagingen van mensen volledig te begrijpen. Dit kan leiden tot miscommunicatie of onbedoelde misinterpretaties, wat het vertrouwen van nieuwkomers in het systeem kan ondermijnen, of resulteert in gebrekkige toegang tot de juiste informatie.

Effectiviteit van klantmanagers

Om de effectiviteit van klantmanagers in sociale dienstverlening te begrijpen, is de theorie van street-level bureaucracy van Michael Lipsky een relevant kader. Lipsky (1980) stelt dat ambtenaren aan de frontlinie, zoals klantmanagers, in hun werk worden geconfronteerd met schaarse middelen, complexe regels en soms tegenstrijdige beleidsdoelen. Deze omstandigheden dwingen hen om eigen afwegingen en discretie toe te passen, wat van grote invloed is op de uiteindelijke uitvoering van beleid.

Uit onderzoek blijkt dat de mate van discretie – de vrijheid om beslissingen te nemen die inspelen op de unieke behoeften van cliënten – sterk afhankelijk is van de beleidsruimte en de middelen die gemeenten beschikbaar stellen. Gemeenten die klantmanagers een bredere beleidsruimte en meer middelen bieden, kunnen de uitvoering van hun werk effectiever laten verlopen door hen toe te staan hun professionele oordeel in te zetten voor meer op maat gemaakte ondersteuning (Lipsky, 1980; Tummers & Bekkers, 2014).

Daarnaast tonen studies aan dat klantmanagers in gemeenten met beperkte middelen of

strikte beleidskaders vaak beperkt worden in hun vermogen om de juiste individuele ondersteuning te bieden. Deze beperkingen kunnen leiden tot een afname in de kwaliteit van dienstverlening, omdat klantmanagers zich gedwongen voelen tot het maken van snelle beslissingen die minder rekening houden met individuele behoeften (Brodkin, 2011; Rice, 2012). De verschillen tussen gemeenten in beschikbare middelen en beleidsvrijheid veroorzaken dus ongelijkheid in de kwaliteit van dienstverlening, wat een directe impact heeft op de mate waarin klantmanagers effectief kunnen ondersteunen.

Rol van de eigen gemeenschap

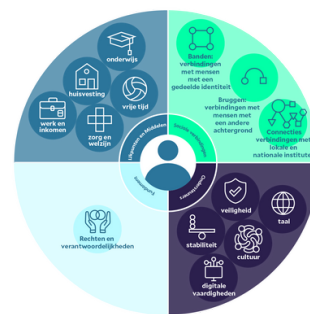
Verbinding met de eigen gemeenschap is een belangrijke pijler binnen het Indicators of Integration model, omdat sociale banden, naast bruggen en connecties, daarin worden gezien als een essentieel element voor integratie. Het contact met de eigen gemeenschap kan, zeker in de beginfase, een grote rol spelen in het welbevinden en de oriëntatie van nieuwkomers. Landgenoten die al langer in het land verblijven, kunnen hen wegwijs maken in de bureaucratie en cultuur van hun nieuwe omgeving en een luisterend oor bieden in hun eigen taal, wat een zekere emotionele veiligheid kan creëren. De mogelijkheid om ervaringen te delen, vragen te stellen en culturele verschillen te bespreken draagt bij aan een gevoel van herkenning en begrip, wat de psychologische basis versterkt voor verdere integratie.

Een treffend voorbeeld hiervan is de Oekraïense gemeenschap, die sinds de komst van mensen uit Oekraïne na de invasie van Rusland snel in actie kwam om hun landgenoten te ondersteunen. Doordat Nederland zijn integratiestructuren primair heeft opgebouwd rond juridische categorieën, en de Oekraïners als ‘ontheemden’ werden ontvangen, was er bij aankomst van deze groep nog geen bestaande infrastructuur voor opvang en integratie. Naast de acties van de overheid en het bestaande maatschappelijke middenveld, reageerde de al aanwezige Oekraïense gemeenschap direct op de behoeften van nieuwkomers. En ook mensen uit de diaspora zelf stonden snel op om tegemoet te komen aan de behoeften van hun lotgenoten. Met vrijwilligers, ondersteuning en taalgenoten als wegwijzers hebben zij binnen korte tijd een infrastructuur opgebouwd die nieuwkomers voorziet in ondersteuning op allerlei gebieden.

Een goed voorbeeld hiervan is de nieuw opgerichte Stichting Opora die naast directe ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van psychologische hulp, ook beleidsadvies op lokaal en landelijk niveau biedt, gebaseerd op eigen onderzoek en ervaringen van Oekraïense nieuwkomers. Deze gemeenschapsverbanden en hun ondersteunende initiatieven benadrukken het belang van een eigen gemeenschap in relatie tot Nederland als ontvangend land als een van de ankerpunten, wat niet alleen de toegang tot voorzieningen versoepelt, maar ook de veerkracht en autonomie van nieuwkomers versterkt.

Fundament

Rechten en verantwoordelijkheden

De cruciale behoefte aan (toegang tot) informatie

Toegang tot duidelijke en begrijpelijke informatie is van cruciaal belang voor nieuwkomers, of ze nu asielzoekers, statushouders of arbeidsmigranten zijn. In onze onderzoeken merken we steeds weer dat nieuwkomers grote behoefte hebben aan informatie, niet alleen over regels en voorzieningen, maar ook over hoe deze van toepassing zijn op hun persoonlijke situatie. In Nederland is er geen gebrek aan informatie zelf; eerder is er sprake van een tekort aan toegankelijke en goed gedeelde informatie. Toegang betekent dat nieuwkomers de informatie niet alleen moeten kunnen vinden, maar dat deze op het juiste moment en de juiste dosering beschikbaar zijn, en ook op een begrijpelijke en relevante manier wordt gedeeld—met oog voor de grote diversiteit in taalvaardigheid, culturele achtergrond en geletterdheid binnen de groep. Duiding is daarnaast essentieel, omdat mensen vaak moeten weten hoe de regels en voorzieningen precies op hun situatie van toepassing zijn, te midden van de uitzonderingen en nuances die in elk beleid verscholen zitten.

Betrouwbaarheid en informele netwerken

Betrouwbaarheid speelt hierbij ook een rol. Veel verhalen circuleren binnen gemeenschappen, en nieuwkomers kunnen onzeker zijn over de betrouwbaarheid van verschillende bronnen. Tegelijkertijd kan het persoonlijke netwerk van nieuwkomers ook een waardevolle bron van kennis zijn: veel mensen worden via hun gemeenschap sneller op de hoogte gebracht van bepaalde regelingen of veranderingen dan via formele kanalen. Dit creëert een balans tussen de behoefte aan officiële, betrouwbare informatiebronnen en de praktische waarde van informele netwerken.

Innovatie in informatievoorziening

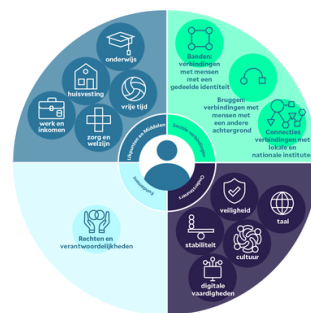
Een inspirerend voorbeeld dat inspeelt op deze behoefte aan informatie en duiding komt van een voormalig nieuwkomer met technische expertise, die nu werkt aan een virtuele assistent met behulp van kunstmatige intelligentie, genaamd Shams.ai. Deze assistent, hoewel nog in de experimentele fase, kan gesprekken voeren met nieuwkomers en hen voorzien van relevante informatie, afgestemd op hun persoonlijke situatie. Door technologie in te zetten, en de data van de interactie met de app te gebruiken als leermateriaal, biedt deze aanpak een laagdrempelige manier om toegang te krijgen tot essentiële kennis en begeleiding, met ruimte voor de nuances en individuele omstandigheden van iedere gebruiker.

Zelfbeschikking en empowerment door toegang

Het belang van goede toegang tot betrouwbare informatie reikt verder dan het vervullen van een informatiebehoefte; het raakt aan de zelfbeschikking van nieuwkomers. Het geeft hen overzicht en controle over hun situatie, waardoor zij beter in staat zijn om geïnformeerde keuzes te maken en zich autonoom door het integratieproces te bewegen. Toegang tot informatie is daarmee niet alleen praktisch, maar ook een middel om mensen te versterken en hun zelfbeschikking te ondersteunen, zodat zij de regie over hun leven in hun nieuwe omgeving kunnen oppakken.

Ondersteuners

Taal, veiligheid, cultuur,
digitale vaardigheden en stabiliteit

Taal

Taal speelt een centrale rol in het integratieproces van nieuwkomers; het biedt toegang tot werk, sociale contacten, en deelname aan het dagelijkse leven. Veel nieuwkomers zien taal in eerste instantie als een doel op zich, een barrière die overwonnen moet worden voordat andere stappen mogelijk zijn. De Nederlandse taal leren is een belangrijke eerste horde, een groot onbekend terrein dat de nieuwkomer wordt geacht te veroveren. Voor sommigen voelt dit als een mooie uitdaging, terwijl anderen het ervaren als een bijna onoverkomelijke opgave.

Naarmate nieuwkomers verder komen in hun integratieproces, verandert hun relatie met de taal: het biedt nieuwe kansen en opent deuren, maar maakt tegelijkertijd de lange weg die nog te gaan is pijnlijk zichtbaar. Taal is niet alleen een middel tot verbinding, maar creëert soms ook een onbewuste afstand. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer goedbedoelde reacties zoals “wat spreek je goed Nederlands!” nieuwkomers eraan herinneren dat ze ondanks hun inspanningen altijd een zekere ‘Ander’ blijven in de ogen van Nederlanders. Zoals Halleh Ghorashi (2003) opmerkt, bevestigen dergelijke reacties vaak de culturele hiërarchieën en versterken ze het gevoel van ‘niet volledig erbij horen’. Taal biedt dus toegang, maar fungeert ook als een onthuller van het ‘niet-Nederlands’ zijn, waardoor het een tweesnijdend zwaard wordt in de reis naar volledige integratie.

Stabiliteit

Reflecterend op ons actieonderzoek en onze andere vormen van directe ondersteuning van nieuwkomers blijkt dat onze inspanningen grotendeels gericht zijn op het verlenen van toegang: het toegankelijk maken van taal, zorg, werk, ondersteuning, sociale netwerken en zelfs plezier. We kunnen ons afvragen wat er gebeurt als we ons perspectief verwisselen van de vraag hoe mensen zelfredzaam kunnen worden, naar de vraag hoe middelen die bedoeld zijn voor mensen als nieuwkomers daadwerkelijk toegankelijk kunnen worden gemaakt voor die groep.

Toegang tot voorzieningen en middelen

In Nederland wordt sterk de nadruk gelegd op zelfredzaamheid, een begrip dat veelvuldig terugkomt in beleidsstukken en de uitvoering van sociaal beleid. Hoewel het niet onterecht is om van nieuwkomers zelfredzaamheid te verwachten, hangt die capaciteit in grote mate af van de toegang tot de juiste voorzieningen en middelen. Zonder die toegang wordt de verantwoordelijkheid eenzijdig bij de nieuwkomers gelegd en het ontbreken van integratie ten onrechte toegeschreven aan een gebrek aan zelfredzaamheid. Zelfs voor degenen die over voldoende vaardigheden en veerkracht beschikken, kan het complexe en vaak ondoorzichtige bureaucratische systeem in Nederland een onoverkomelijke uitdaging vormen. Voor nieuwkomers kan een wereld van mogelijkheden achter een onzichtbare muur blijven, ontoegankelijk door gebrek aan passende ondersteuning en toegang.

In een gemeente in Noord-Brabant onderzochten we de toegang tot zorg voor mensen die inburgeren. We trokken intensief op met 20 huishoudens waar een of meerdere mensen uit een gezin zorg nodig hadden. Om toegang te krijgen tot medische zorg, zeker ziekenhuiszorg, maakte het ontzettend uit in hoeverre het mensen lukte om duidelijk te maken wat exact de klachten waren, en hoe urgent die klachten waren. Taal, gebrek aan tolken, maar ook beeldvorming van de huisarts over de mensen (zoals: overdrijven) verhinderde noodzakelijke toegang tot zorg.

Er is een vaak gehoorde grap onder nieuwkomers dat de oplossing in Nederland voor al je medische problemen ‘paracetamol en water’ is. Het is zo dat nieuwkomers andere verwachtingen kunnen hebben van een arts, in vergelijking met hun ervaringen in hun thuisland. Toch is niet altijd toereikende toegang tot zorg een goed voorbeeld van hoe kunnen integreren lang niet alleen afhangt van de inzet van mensen zelf.

Vaak wordt de oplossing gezocht in aanpassing door nieuwkomers: mensen moeten in deze zienswijze vaardigheden ontwikkelen en ondersteund worden om zelfstandig te functioneren. Toegang tot systemen, kennis, en netwerken vraagt een bepaalde culturele bagage en kennis van sociale codes die niet vanzelfsprekend zijn voor nieuwkomers. Er is een specifieke taal en houding nodig om de samenleving en de verzorgingsstaat effectief te betreden.

Grip op tijd

Het concept tijd speelt een indringende rol in de levens van nieuwkomers in het Nederlandse asiel- en inburgeringssysteem en kan daarmee een paradoxale belemmering vormen voor hun stabiliteit en veiligheid. In filosofische zin kan tijd worden gezien als zowel een lineaire als een subjectieve ervaring. Een stroom van momenten die soms haastig en oncontroleerbaar lijkt, en dan weer traag en uitgerekt. Voor nieuwkomers kan dit gevoel van tijdsontwrichting al in het land van herkomst beginnen, waar zij worden gedwongen om overhaaste beslissingen te nemen te midden van crises, gevolgd door een plotselinge verschuiving naar een langzame, stroperige tijdservaring in Nederland.

In het asielproces en de daaropvolgende integratiefase kan tijd ervaren worden als een ongrijpbaar en onvoorspelbaar element. De langdurige wachttijden in asielzoekerscentra en de gaten in de keten van integratiecursussen verlengen deze onzekerheid nog verder. Tijd verliest in zo'n geval zijn betekenis als ordenende kracht en verwordt tot een dreigende leegte waarin mensen zonder duidelijke richting wachten, soms met weinig zicht op vooruitgang. Dit gebrek aan grip op tijd kan psychologische en fysieke gevolgen hebben; studies tonen aan dat langdurige onzekerheid en het ervaren van tijd als verlamdend stress kunnen opwekken en leiden tot gezondheidsproblemen. Zo blijkt uit onderzoek dat chronische stress, veroorzaakt door aanhoudende onzekerheid, kan leiden tot verstoringen in het neuro-endocriene en immuunsysteem, wat de kans op psychische en lichamelijke aandoeningen vergroot (Van der Kolk, 1996).

Voor nieuwkomers wordt tijd zo een belemmerende factor in plaats van een ondersteunende structuur. Het belemmert hen in het opbouwen van een nieuw leven, juist omdat tijd die eerder snel en dwingend was, nu stroperig en betekenisloos lijkt. Deze verlengde onzekerheid ondermijnt niet alleen hun mentale welzijn, maar beïnvloedt ook hun vermogen om een stabiele basis te vinden in een nieuw land. In plaats van een horizon waar naar toe geleefd kan worden, wordt tijd een barrière die hun reis vertraagt en hun gevoel van veiligheid ondermijnt.

Overkoepelende reflectie

Reflecterend op alle inzichten, zien we dat de manier waarop we nieuwkomers benaderen en categoriseren in Nederland, grote gevolgen heeft voor hun integratiekansen en hun toekomst.

Segmentatie van nieuwkomers: what you see is what you get

In *Seeing Like a State* formuleert James C. Scott het argument dat de manier waarop staten hun burgers ‘zien’ en categoriseren een diepgaande invloed heeft op de manier waarop beleidsvormen tot stand komen en uiteindelijk op de ervaringen van de betrokkenen. Scott betoogt dat overheden vaak complexe realiteiten moeten vereenvoudigen om deze bestuurbaar te maken, wat resulteert in strakke categorieën en gestandaardiseerde oplossingen die niet altijd aansluiten bij de werkelijke, vaak gelaagde en diverse levens van individuen. Dit perspectief —dat Scott “high modernism” noemt— leidt tot beleidsoplossingen die vooral zijn afgestemd op administratieve vereenvoudiging, eerder dan op de realiteit van de mensen die ze dienen.

Het maakt dus uit hoe je naar mensen kijkt. Want het perspectief dat gekozen wordt, of het frame zoals je het ook kunt noemen, is bepalend voor welke oplossingen vervolgens in beeld komen. Dr.ir. Mieke van der Bijl-Brouwer onderzoekt het cruciale effect van framing bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Ze stelt dat de manier waarop een probleem wordt gedefinieerd en benaderd, direct invloed heeft op de oplossingen die worden ontwikkeld en op de ervaringen van de betrokken individuen. In haar studie “Problem Framing Expertise in Public and Social Innovation” concludeert ze dat het bewust kiezen van een bepaald frame niet alleen de richting van beleidsoplossingen bepaalt, maar ook de manier waarop individuen binnen de samenleving worden ervaren en behandeld. Dit zijn wezenlijke inzichten voor het werkveld van integratie. Hoe kijken we naar nieuwkomers? En welke consequenties heeft die (beleids)blik voor mensen die hun weg in Nederland willen vinden?

De grenzen van juridische categorieën in het integratiebeleid

Zoals Scott stelt, is het categoriseren van mensen een wezenlijk onderdeel van het beheersbaar en bestuurbaar maken van de maatschappelijke opgaven waar beleidsmakers aan werken. Dit gebeurt ook bij nieuwkomers.

De dominante segmentatie vertrekt vanuit juridische categorieën, zoals mensen die asiel aanvragen, mensen die als ‘gezinsmigrant’ of ‘arbeidsmigrant’ komen, of bijvoorbeeld Oekraïense ‘onthemden’. Een aspect van hun persoonlijkheid dat nieuwkomers zelf niet hebben gekozen of als meest dominant zien. Deze juridische indeling domineert hoe nieuwkomers worden gezien of benaderd, en bepaalt vervolgens de integratiemogelijkheden die worden aangeboden. Oplossingen zoals inburgeringsroutes

of opvangvoorzieningen worden afgeleid van die statussen. Deze indeling creëert een specifiek pad dat niet altijd aansluit bij de daadwerkelijke behoeften en verlangens van nieuwkomers. Dit kan ertoe leiden dat de gelaagdheid en diversiteit van identiteit van nieuwkomers te weinig plek kan krijgen in de infrastructuur voor inburgering en integratie. En dat over het hoofd wordt gezien hoe mensen mogelijk meer raakvlakken hebben met andere groepen in de samenleving, zoals Nederlandse alleenstaande moeders, mensen die tijdelijk werken in Nederland, of jonge Nederlandse studenten met een vergelijkbare behoefte aan economische kansen en netwerkopbouw. Identiteit wordt in het huidige systeem te vaak teruggebracht tot de (gedwongen) migratieachtergrond. Vanuit de natiestaat geredeneerd zijn juridische categorieën essentieel. Het is de vraag waarom die categorieën vervolgens ook leidend blijven als het gaat over de vraag hoe we mensen ontvangen en opvangen, en bijvoorbeeld niet de vraag wat mensen drijft, wat ze kunnen bijdragen en wat ze nodig hebben. Deze juridische benadering beperkt de mogelijkheden tot integratie omdat mensen niet worden gezien zoals ze zichzelf zien of willen zien—complexe individuen met dromen, behoeften en toekomstperspectieven die voorbij hun juridische status reiken.

De invloed van beleidskeuzes op werk- en levenskansen

Het effect van deze juridische segmentatie strekt zich verder uit dan alleen de administratieve ordening; het bepaalt de autonomie en kansen die nieuwkomers ervaren. Zo kunnen Oekraïense ontheemden zonder wachttijd werken en is hun arbeidsparticipatie vervolgens aanzienlijk hoger dan die van mensen die asiel krijgen: na 1 jaar had bijna 50% van de mensen uit Oekraïne een baan, tegenover 5% van de mensen die een asielstatus ontvangen⁴. Van alle Syriërs in Duitsland heeft na 5 jaar 68% voltijd of deeltijd werk gevonden, tegenover 43% van de Syriërs in Nederland^{5,6}. De groep Syriërs in Duitsland is demografisch gezien volledig vergelijkbaar met de groep Syriërs in Nederland. Ze zijn op dezelfde momenten, om dezelfde redenen, en uit vergelijkbare gebieden gevlucht. Wat verschilt is het beleid.

In Duitsland wordt al heel snel ingezet op een leer-werktraject volgens het meester-gezelprincipe. De mogelijkheden die nieuwkomers hebben, worden daarmee niet alleen beïnvloed door hun eigen potentieel, maar ook door het beleid dat een land voert. Dit voorbeeld geeft aan dat het niet zozeer alleen de mensen zelf zijn die bepalen of integratie slaagt, maar de systemen en wetten waaraan zij onderworpen zijn. In een studie naar beleid voor succesvolle economische en sociale integratie, concluderen de onderzoekers: “While case studies document refugee success stories, especially in Canada, Australia and the U.S. - such as the many examples in Legrain (2016) which describe refugees becoming inventors, CEOs and entrepreneurs - in most cases, especially in European countries, this is not the norm. This suggests that current policies [in Europe] may not help in fully developing the economic potential of refugees” (Bahar et al., 2024).

⁴ <https://esb.nu/hoge-arbeidsparticipatie-oekraiense-vluchtelingen-maar-vaak-onder-niveau/>

⁵ <https://www.zeit.de/amp/wirtschaft/2020-02/fachkraeftemangel-fluechtlinge-arbeitsmarkt-erwerbstaetigkeit>

⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/15/arbeidsparticipatie-statushouders-stagneert>

Er is daarmee sprake van een paradox waarin beleid en wetgeving de ritmes van toekomstplannen en -ambities sturen, terwijl het systeem er tegelijkertijd van uitgaat dat alle nieuwkomers op eenzelfde tempo hun dromen realiseren. De verzorgingsstaat wil nu eenmaal graag heel specifiek zijn, vanuit een hulp -of beheersingsperspectief. Het is daarom de vraag of die plek, de verzorgingsstaat, de beste plek is voor alle nieuwkomers om hun integratieproces in Nederland in te beginnen.

Het huidige systeem vereist dat nieuwkomers in het asielsysteem nadenken over een toekomst via inburgering, terwijl hun toegang tot dit toekomstbeeld beperkt en vertraagd wordt door omstandigheden in asielcentra, waar ze vaak met minimale middelen moeten rondkomen. Zodra ze de asielprocedure doorlopen hebben, volgt een versnelling waarin verwachtingen ineens hooggespannen zijn en zij snel moeten integreren, ondanks wachttijden en bureaucratische barrières. Dit gestuurde ritme van 'dromen en doen' staat ver af van het natuurlijke proces dat ieder individu doorloopt. Er ontstaat zo een systeem waarin een gebrek aan autonomie wordt ervaren, een gevoel van controleverlies dat verdere integratie belemmert.

Andere segmentatie: ruimte voor eigen ritme en toekomstperspectief

Als we via onze onderzoeken het volledige spectrum aan mensen bekijken die nieuw zijn in Nederland, ongeacht hun juridische status, zien we een andere mogelijkheid tot segmentatie, die wellicht meer recht doet aan hun situatie en gelaagde identiteit: het verschil tussen mensen die in staat zijn om te dromen over hun toekomst in Nederland, en degenen voor wie dat perspectief nog buiten bereik ligt.

Wat als we nieuwkomers niet in de eerste plaats zouden indelen op basis van hun juridische status, maar op basis van de mentale en emotionele beschikbaarheid voor toekomstdenken en naar die toekomst te handelen? Zo zouden wetgeving, beleid en uitvoering wellicht beter kunnen aansluiten bij waar mensen zelf staan in hun reis. Iemand die vlucht voor conflict, maar dromen en ambities heeft om in Nederland een bestaan op te bouwen, heeft wellicht meer gemeen met een starter op de arbeidsmarkt dan met iemand uit eigen land die nog steeds worstelt met trauma's en onzekerheid. Dit soort nuance kan integratie bevorderen door mensen de ruimte en autonomie te bieden om hun eigen pad te kiezen, in plaats van hen in vaste segmenten te plaatsen die niet altijd recht doen aan hun persoonlijke situatie.

In haar boek 'Radical Help' beschrijft Hilary Cottam een casestudy waarin ze de segmentatie van mensen die werkloos zijn, heroverweegt door middel van onderzoek met de betrokkenen zelf. Traditioneel werden werkloze mensen ingedeeld op basis van demografische kenmerken zoals leeftijd, opleidingsniveau of duur van de werkloosheid. Cottam en haar team kozen echter voor een benadering die gericht is op de persoonlijke verhalen, motivaties en uitdagingen van de individuen. Door diepgaande gesprekken en participatief onderzoek ontdekten ze dat de obstakels voor werkherleving vaak complexer zijn dan de traditionele categorieën suggereren. Deze inzichten leidden tot een herziening van de segmentatie, waarbij de nadruk kwam te liggen op de unieke omstandigheden en behoeften van elke persoon, wat resulteerde in effectievere en meer op maat gemaakte ondersteuningsprogramma's.

De segmentatie die hieruit voortkwam, richtte zich op:

1. **Sociale Netwerken en Ondersteuning:** Sommige mensen hadden sterke sociale netwerken en waren gemotiveerd om werk te vinden, maar hadden behoefte aan begeleiding of praktische hulp. Anderen waren juist geïsoleerd en hadden eerst ondersteuning nodig om een gevoel van gemeenschap en verbinding te herstellen.
2. **Persoonlijke Kracht en Zelfvertrouwen:** In plaats van te kijken naar vaardigheden of werkervaring, werd er gekeken naar iemands gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen. Sommige mensen hadden psychologische barrières, zoals angst of een laag zelfbeeld, die eerst aangepakt moesten worden voordat ze naar werk konden zoeken.
3. **Gezondheidsproblemen en Stabiele Levensomstandigheden:** Deelnemers met fysieke of mentale gezondheidsproblemen of instabiele woonsituaties hadden ondersteuning nodig om eerst deze basis te versterken voordat werk haalbaar werd.
4. **Ambities en Toekomstplannen:** Door naar persoonlijke ambities en interesses te kijken, werden programma's flexibeler en gericht op lange termijn succes. Sommige werklozen hadden een specifiek carrièrepad voor ogen en hadden behoefte aan gerichte training, terwijl anderen meer begeleiding nodig hadden om hun interesses en doelen te ontdekken.

Deze segmentatie maakte het mogelijk om programma's op te zetten die individuen benaderden vanuit hun eigen ervaringen en obstakels, in plaats van hen alleen maar als werklozen te zien die 'klaargemaakt' moesten worden voor werk.

Een voorbeeld uit onze eigen werkpraktijk onderstreept hoe segmentatie bepalend kan zijn voor oplossingsrichtingen. In beleid en onderzoek naar arbeidsmigranten in Nederland wordt vaak uitgegaan van categorieën op basis van verblijfsduur: kort, middellang en lang verblijf. In ons onderzoek in Hollands Kroon, waarin het perspectief van EU-arbeidsmigranten zelf centraal stond, bleek echter dat de manier waarop mensen hun verblijfsduur zelf ervaren, vaak meer invloed heeft op hun behoeften dan het objectieve aantal verblijfsjaren.

Zo spraken we een jonge Poolse man die aangaf dat hij tien jaar in de gemeente wilde werken om genoeg te sparen voor een huis in Polen, waar hij zich uiteindelijk met zijn gezin wilde vestigen. Hoewel tien jaar in de beleidsmatige zin als langdurig verblijf kan worden beschouwd, zag hij deze periode nog steeds als tijdelijk vanwege zijn toekomstdoel in Polen. Dit perspectief bepaalde sterk zijn behoeften op het gebied van participatie in de gemeente, zoals de voorkeur voor Engels boven Nederlands en tijdelijke huisvesting boven permanente vestiging. En deed zijn behoefte verschillen van mensen die we spraken die van plan waren om in Nederland te blijven.

In het onderzoek introduceerden we de term "langdurig tijdelijk" om deze ervaring van verblijf te beschrijven. We ontdekten dat deze perceptie van tijdelijkheid vaak een betere voorspeller is van de behoeften en participatiewensen van migranten dan het objectieve

aantal jaren dat zij in Nederland wonen en werken. Dit voorbeeld benadrukt het belang van het centraal stellen van het perspectief en de ervaring van migranten zelf om effectiever en doelgerichter beleid te kunnen ontwikkelen.

Uitvoeringspraktijk gebaseerd op de behoeften van mensen zelf

De manier waarop we mensen nu benaderen, resulteert vooralsnog niet in een uitvoeringspraktijk met als uitgangspunt wat mensen wél kunnen. Wat zo essentieel is als we willen dat mensen een toekomst in Nederland nemen. Volgen we de behoeften van mensen zelf, dan zou het systeem zo kunnen werken dat mensen - ongeacht hun juridische categorisering - zo snel mogelijk toegang krijgen tot de Nederlandse samenleving. Een denkbaar scenario is dan dat we mensen eerst zelf de kans geven om hun leven in Nederland vorm te geven, vergelijkbaar met mensen uit Oekraïne. Op die manier kan de bestaande infrastructuur van ondersteuning en verzorging zich ook sneller en primair richten op de mensen die nog niet emotioneel, fysiek of mentaal in staat zijn om een nieuwe toekomst te verbeelden of manifesteren.

Nieuwkomers als bron

De keuze om de ervaringen van mensen leidend te laten zijn, in plaats van over hen te praten, is geen vanzelfsprekende praktijk. Toen we acht jaar geleden begonnen, ervoeren we minder erkenning voor het belang van het perspectief van nieuwkomers zelf in beleidsontwikkeling. Onze belangrijkste boodschap destijds was dát het perspectief van mensen zelf cruciaal is. Inmiddels is de vraag meer verschoven naar h^{óe} dat het beste kan worden vormgegeven. Al is het zeker nog geen standaard manier van werken. De recente bewustwording rondom de toeslagenaffaire heeft echter bijgedragen aan een breder besef over het belang van het menselijk perspectief en de noodzaak van participatie in beleidsvorming. Ook de komst van mensen uit Oekraïne die onder een andere regeling opgevangen worden, waardoor er minder beschikbare kennis of ervaring was over hoe dit te doen, heeft naar ons idee dit denken in versnelling gebracht. Het is makkelijker te innoveren in een nieuwe praktijk dan een bestaande.

Inmiddels zien we meer beleidsmakers, uitvoerders en andere betrokkenen die nieuwsgierig luisteren en geraakt worden door de inzichten en verhalen die nieuwkomers delen. Dit vergroot het begrip van de barrières en mogelijkheden die zij zelf niet hadden kunnen voorzien. Iets wat ons inziens van groot belang is. Nieuwkomers horen bij de meest door beleid beïnvloede bevolkingsgroep in Nederland. Hun levens worden jarenlang gedomineerd, soms van uur tot uur, door beleid dat door anderen is bedacht. Willen we dat dit beleid bereikt wat het beoogt, zullen we de ervaringen met dit beleid als de belangrijkste grondstof moeten zien voor keuzes die worden gemaakt over de doorontwikkeling, maar ook het aanpassen of schrappen van beleid.

Het gebruik van persoonlijke ervaringen als grondstof vraagt om wederkerigheid en vertrouwen, twee aspecten die de basis vormen van onze relaties met de gemeenschappen waar we mee werken. Zonder die vertrouwensband, zonder het respectvolle uitwisselen van perspectieven, zou onze data niet de kwaliteit hebben die het nu heeft. We hebben geleerd dat dit vertrouwen opgebouwd moet worden, door tijd te

investeren, mensen te begeleiden en voor te bereiden, te zorgen voor een eerlijke transactie, onderdeel te zijn van communities, en door ervoor te zorgen dat mensen weten dat hun bijdrage ertoe doet en impact heeft. De ervaringen die ze delen, worden niet slechts vastgelegd als data; ze worden tastbare, richtinggevende elementen in onze analyses en adviezen. Ook wij zijn nog vol aan het ontdekken hoe we de impact van ons werk effectief inzichtelijk kunnen maken voor mensen die hun ervaringen delen. Je vraagt mensen immers ook vaak om tijd en energie te investeren die vooral andere mensen ten goede zal komen: nieuwkomers die na hen arriveren. De bereidheid om te delen is groot. Maar het overvragen van mensen ligt als risico op de loer, vooral wanneer de wederkerigheid niet goed wordt vormgegeven en het vertrouwen ontbreekt.

Literatuurlijst

Gebruikte bronnen voor dit artikel.

Ager, A., & Strang, A. (2008). *Understanding integration: A conceptual framework*. Journal of Refugee Studies, 21(2), 166-191.

Bahar, D., Brough, R. J., & Peri, G. (2024). *Forced Migration and Refugees: Policies for Successful Economic and Social Integration*. National Bureau of Economic Research.

Bakker, L., Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2016). *The asylum-integration paradox: Comparing asylum support systems and refugee integration in the Netherlands and the UK*. International Migration, 54(4), 118-132.

Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2014). *Explaining the refugee gap: A longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 40(5), 895-915.

Bloch, A. (2000). *Refugee settlement in Britain: The impact of policy on participation*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 26(1), 75-88.

Brodkin, E. Z. (2011). *Policy work: Street-level organizations under new managerialism*. Journal of Public Administration Research and Theory, 21(suppl_2), i253-i277.

Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2015). *International migration and the economics of language*. In B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.), *Handbook of the Economics of International Migration* (Vol. 1, pp. 211-269). Elsevier.

Cottam, H. (2018). *Radical Help: How We Can Remake the Relationships Between Us and Revolutionise the Welfare State*. Virago.

Fransen, S. (2019). *Labour market integration of refugees: The role of networks*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 45(11), 1987-2000.

Ghorashi, H. (2003). *Multiple identities between continuity and change: The narratives of Iranian women in exile*. Feminist Review, 65(1), 74-92.

Klaver, J., & Odé, A. (2020). *Inburgering in beeld: Evaluatie van de Wet Inburgering 2013*. Verwey-Jonker Instituut.

Laban, C. J., Gernaat, H. B. P. E., Komproe, I. H., Schreuders, B. A., & De Jong, J. T. V. M. (2011). *Impact of a long asylum procedure on the prevalence of psychiatric disorders in Iraqi asylum seekers in the Netherlands*. Journal of Nervous and Mental Disease, 199(9), 727-732.

Legrain, P. (2016). *Refugees Work: A Humanitarian Investment That Yields Economic Dividends*. Tent Foundation and Open Political Economy Network.

- Levine, M., & Reicher, S. (1996). *Making sense of symptoms: Self-categorization and the meaning of illness and injury*. *British Journal of Social Psychology*, 35(2), 245-256.
- Lipsky, M. (1980). *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*. Russell Sage Foundation.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster.
- Rice, D. (2012). *Street-level bureaucrats and the welfare state: Toward a micro-institutionalist theory of policy implementation*. *Administration & Society*, 44(6), 691-714.
- Scholten, P., Engbersen, G., Van Ostaijen, M., & Snel, E. (2017). *Policy innovation in refugee integration? A comparative analysis of innovative policy strategies toward refugee integration in Europe*. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 15(3), 331-349.
- Schweitzer, R., Melville, F., Steel, Z., & Lacherez, P. (2011). *Trauma, post-migration living difficulties, and social support as predictors of psychological adjustment in resettled Sudanese refugees*. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 45(3), 293-303.
- Scott, J. C. (1998). *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*. Yale University Press.
- Silove, D., Sinnerbrink, I., Field, A., Manicavasagar, V., & Steel, Z. (1997). *Anxiety, depression and PTSD in asylum-seekers: Associations with pre-migration trauma and post-migration stressors*. *British Journal of Psychiatry*, 170, 351-357.
- Stacey, R. D. (2001). *Complex Responsive Processes in Organizations: Learning and Knowledge Creation*. Routledge.
- Steel, Z., Silove, D., Phan, T., & Bauman, A. (2006). *Long-term effect of psychological trauma on the mental health of refugees resettled in Australia: A population-based study*. *The Lancet*, 368(9538), 866-872.
- Strang, A., & Ager, A. (2019). *Refugee integration: Emerging trends and remaining agendas*. *Journal of Refugee Studies*, 32(1), 22-40.
- Tummers, L. G., & Bekkers, V. J. (2014). *Policy implementation, street-level bureaucracy, and the importance of discretion*. *Public Management Review*, 16(4), 527-547.
- Van Tubergen, F. (2019). *Integration of refugees in Europe: An overview of the European literature and a study of theoretical approaches and issues*. *Population, Space and Place*, 25(1), e2191.
- Verbeek, S., Kox, M., & Hartog, J. (2021). *Onderadvisering en het belang van gelijke kansen in het onderwijs: Een onderzoek naar leerlingen met een migratieachtergrond*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Datagedreven integratie

EEN GEMEENSCHAP VAN LEREN EN VERBINDEN

We zien de M&E-tool niet alleen als een hulpmiddel voor data-verzameling en -analyse; het is een instrument dat gebruikers van de tool samenbrengt. Gebruikers kunnen leren van elkaars ervaringen, benchmarken en best practices delen, en gezamenlijk bouwen aan integratiebeleid dat op feiten gebaseerd is, maar altijd gevoed door de mensen om wie het gaat.

Pepijn Tielens, Renée Frissen

4 - DATAGEDREVEN INTEGRATIE

De monitoring & evaluatietool van OpenEmbassy

Bij OpenEmbassy zijn we ervan overtuigd dat effectieve integratie begint bij het begrijpen van de ervaringen van nieuwkomers. Daarom bouwen we aan een monitoring- en evaluatietool (M&E) die de basis legt voor een integratiepraktijk die evidence-based is en gevoed wordt door de verhalen en ervaringen van degenen die het betreft. De ontwikkeling van deze tool stelt ons in staat om zowel gemeenten als maatschappelijke organisaties te ondersteunen in het beter sturen op hun integratieopdracht en missie.

Het verhaal achter de tool

De M&E-tool is niet alleen een technisch instrument; het is de belichaming van onze visie op integratie als een continu, adaptief proces. Ons doel is om tot een breed gedragen standaard te komen die verschillende gebruikers helpt om gericht en duurzaam impact te maken. Onze tool biedt ondersteuning op vier kernvlakken: het helpen bijsturen op doelstellingen, het creëren van onderlinge leermogelijkheden voor organisaties die de tool gebruiken, het versterken van het integratieveld, en het ondersteunen van een transparante verantwoordingsstructuur.

Bottom-up indicatoren

Een van onze uitdagingen was het reduceren van het uitgebreide Indicators of Integration model (Strang e.a. 2019)¹ tot een handzamer aantal outcomes die relevant zijn voor het Nederlandse veld. Samen met maatschappelijke organisaties en gemeenten hebben we dit teruggebracht tot 3-5 meetbare outcomes per indicator, telkens aangepast aan de context en de behoefte van betrokkenen. Zo kunnen we ervoor zorgen dat de tool niet alleen helpt bij het vaststellen van doelen, maar ook flexibel genoeg is om te evolueren.

In 2025 bouwen we een feedbackloop in via ons nieuwkomerspanel. Dit panel helpt ons om prioriteiten te stellen die resoneren met de ervaringen en behoeften van nieuwkomers. Bijvoorbeeld, waar veiligheid voor veel gemeenten een onderbelichte indicator is, blijkt het voor nieuwkomers vaak een essentiële voorwaarde voor welzijn en succes. We brengen deze inzichten terug naar gemeenten om hen te ondersteunen bij het bijsturen op wat écht telt.

¹ Home Office Indicators of Integration framework 2019.

<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/627cc6d3d3bf7f052d33b06e/home-office-indicators-of-integration-framework-2019-horr109.pdf>

Kwalitatieve en kwantitatieve data als basis voor beleid

OpenEmbassy heeft expertise in het verzamelen van kwalitatieve data. Onze expertpools vormen hierin een belangrijke pijler. In de toekomst willen we deze pools zo breed mogelijk toegankelijk maken met een ‘train-de-trainer’-aanpak, waarin nieuwkomers worden opgeleid als onderzoekers en interviewers. Zo versterken we hun positie, terwijl we tegelijkertijd gemeenten en maatschappelijke organisaties een directe link bieden met het perspectief van nieuwkomers.

Naast kwalitatieve data werken we hard aan onze kwantitatieve enquête methodiek, die recentelijk getest is in samenwerking met een AMIF-project in Amsterdam. Dit betekent vragen in de eigen taal van respondenten, en via hun voorkeurskanaal (zoals WhatsApp of Telegram), met mogelijkheden voor tekst, audio en video. Onze responspercentages zijn veelbelovend: tussen de 50% en 90% in diverse pilots. De bereidheid van nieuwkomers om hun ervaringen te delen is groot, bijvoorbeeld omdat ze het als een kans zien om het systeem voor toekomstige nieuwkomers te verbeteren. Door deze data in de tool te laden en inzichten te visualiseren in dashboards, stellen we beleidsmakers in staat om evidence-based keuzes te maken.

Een gemeenschap van leren en verbinden

We zien de M&E-tool niet alleen als een hulpmiddel voor data-verzameling en -analyse; het is een instrument dat gebruikers van de tool samenbrengt. Gebruikers kunnen leren van elkaars ervaringen, benchmarken en best practices delen, en gezamenlijk bouwen aan integratiebeleid dat op feiten gebaseerd is, maar altijd gevoed door de mensen om wie het gaat.

De M&E-tool van OpenEmbassy is ontworpen om integratiebeleid te versterken en te ondersteunen, met nieuwkomers in het hart van de besluitvorming. We hopen dat dit project niet alleen gemeenten en organisaties helpt bij hun missies, maar ook een beweging teweegbrengt die integratie herdefinieert als iets dat voortkomt uit de stemmen van degenen die het direct ervaren.

Integratiebeleid met
nieuwkomers in het hart van
de besluitvorming

Oplossingsrichtingen

VOOR EEN EVIDENCE-BASED EN EFFECTIEF INTEGRATIEBELEID

Op basis van onze dataverzameling en onderzoek doen wij 5 voorstellen voor een evidence-based en effectief integratiebeleid. Met als doel ervoor te zorgen dat de mensen die toch in Nederland mogen blijven, daadwerkelijk en zo snel mogelijk kunnen bijdragen aan hun nieuwe thuisland.

Femke Brand, Renée Frissen

5 - OPLOSSINGSRICHTINGEN

Vijf oplossingsrichtingen voor een evidence-based en effectief integratiebeleid.

De ontvangst van ruim 100.000 mensen uit Oekraïne toont aan dat mensen die naar Nederland vluchten, snel mee kunnen doen in onze samenleving. Na 6 maanden in Nederland is ruim 40% van de mensen uit Oekraïne aan het werk, hebben ze relaties met Nederlanders opgebouwd, en heeft de community zich ontwikkeld in sterke, organische zelf-organisaties die elkaar steunen en bijdragen aan thuis voelen in Nederland. Dit terwijl er voor deze mensen nauwelijks beleid was. De autonomie en vrijheid die mensen uit Oekraïne kregen om zelf te bepalen waar ze gingen wonen, de mogelijkheid om meteen vanaf dag één te werken en het beroep dat werd gedaan op de samenleving om mensen op te vangen en te verwelkomen, resulteerde in veel snellere integratie en participatie dan bij mensen die in de reguliere asielprocedure zitten¹.

Het is op geen enkele manier makkelijk voor mensen uit Oekraïne. Het werk dat ze doen is vaak tijdelijk en onder niveau, mentale ondersteuning is nodig maar schaars en er is nog onvoldoende lange-termijnperspectief². Maar ze hebben een betere uitgangspositie om een bestaan voor zichzelf op te bouwen, op een manier die past bij hun eigen wensen en ambities. De ontvangst van mensen uit Oekraïne, maar ook voorbeelden uit het buitenland³, laten zien dat we in Nederland veel effectiever kunnen sturen op zo snel mogelijke integratie van nieuwkomers. Het huidige beleid is een duur betaalde keuze; we verspillen niet alleen talent en geluk van mensen, we verspillen ook onnodig publiek geld aan beleid dat ineffectief en inefficiënt is. Het kan anders, en dat laten we graag aan u zien.

Op basis van onze dataverzameling en onderzoek doen wij 5 voorstellen voor een evidence-based en effectief integratiebeleid. Met als doel ervoor te zorgen dat de mensen die toch in Nederland mogen blijven, daadwerkelijk en zo snel mogelijk kunnen bijdragen aan hun nieuwe thuisland. Deze win-winsituatie verdient wat ons betreft een plek in de programma's van politieke partijen. Per punt geven we in de eerste alinea een suggestie voor een paragraaf om op te nemen in een programma. In de volgende alinea geven we context.

¹Van de mensen die asiel aanvragen heeft pas na 5 jaar 40% werk, ze hebben nauwelijks een Nederlands netwerk, voelen zich niet gehoord en ongelukkig en veel van hun ambitie en talent wordt verspild in de jaren dat ze moeten wachten en niet mee kunnen doen in de samenleving. Kijk het [webinar Individual Support](#) voor een uitgebreidere uitleg over onze methodologie.

²[De prijs van tijdelijkheid. Perspectief voor Oekraïense ontheemden in Nederland, Adviesraad Migratie, juli 2023.](#)

³Uit onderzoek blijkt dat Oekraïeners in Duitsland betere kansen hebben in wonen, werken, inburgering en onderwijs, [Kees Groenendijk, emeritus hoogleraar en oprichter Centrum voor Migratierecht, Volkskrant aug. 2023.](#)

01

Laat nieuwkomers meedoen vanaf dag één

Nieuwkomers kunnen vanaf dag één meedoen in de Nederlandse samenleving, arbeidsmarkt en economie.

Laat nieuwkomers meedoen vanaf dag één, zonder beperkingen van bijvoorbeeld een 24-weken-eis. Asielzoekerscentra zijn hierop ingericht, zowel qua ligging als inrichting en management van de locatie. Nieuwkomers hebben autonomie en vrijheid in het opbouwen van een leven in Nederland.

Context

Verreweg het grootste deel van mensen dat asiel aanvraagt wil zo snel mogelijk meedoen in Nederland. Dat is wat wij keer op keer terugzien in de data van ons onderzoek. Daarvoor is toegang nodig: toegang tot de arbeidsmarkt, toegang tot Nederlandse mensen, toegang tot taal op de werkvloer en in de samenleving. De voorstellen uit de initiatiefnota⁴ bieden een stap in de goede richting voor een slimmer asielbeleid en hogere arbeidsparticipatie. Maar er is meer nodig om te stoppen met het ontmoedigen van werken, en mensen in buitengebieden weg te zetten. Zorg voor wet- en regelgeving die de toegang tot werk niet beperkt; de samenleving en grote bedrijven vragen hier ook om⁵. Verzamel gestructureerd kennis, netwerk en best practices die nieuwkomers zo snel mogelijk aan het werk helpen⁶. Toegang tot werk levert door bijvoorbeeld het direct verlenen van een werkvergunning op meerdere vlakken voordelen en besparingen op⁷.

Nieuwkomer

“Mensen die ik ken hebben 10 jaar van hun leven moeten wachten. Ze kwamen met dromen, wilden de taal leren en werken. Nu hebben ze psychische problemen en zitten ze in de uitkering. De procedure heeft hen psychisch ziek gemaakt.”

⁴ Voorstellen en oplossingsrichtingen uit het debat op 5 juni 2023 over de [Initiatiefnota Meedoen vanaf dag één](#).

⁵ [Petitie Schrap de 24-weken-eis](#) van o.a. Ben en Jerry's, IKEA, Triodos, Radboud Universiteit, Delitelabs. Tevens door werkgevers benoemd als grootste knelpunt om vanuit het AZC mensen aan te nemen (evaluatie arbeidstoeleiding in AZC Almere dat OpenEmbassy uitvoert voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid).

⁶ OpenEmbassy doet dit o.a. met het [Platform Nieuwkomers en Werk](#), samen met [onderzoekspartner Regioplan](#).

⁷ “Besparing is geraamd op ongeveer 11 miljoen euro in 2025 en 206 en 4 miljoen euro in de daaropvolgende jaren.” Uit: [Ombuigingslijst Ministerie van Financiën 2023](#). Punt 29: Verlenen van werkvergunning tijdens gehele asielprocedure van asielzoekers; versterken van zelfredzaamheid, welzijn, draagvlak en integratie. Dit zijn enkel de baten op basis van de afdracht aan COA, belastinginkomsten en besparingen op uitkeringen zijn hier niet in meegenomen.

Richt ook asielzoekerscentra in op direct meedoen, zowel qua ligging als inrichting en management van de locatie⁸. Geef mensen verantwoordelijkheid en medezeggenschap binnen een locatie; ze moeten bijvoorbeeld zelf kunnen koken. Als we mensen op een locatie zien als een community die met een lichte vorm van begeleiding hun gezamenlijke leven zelf kan vormgeven, zijn er minder professionals nodig en kunnen mensen zich ontwikkelen. Met als doel zoveel mogelijk uit hun wachttijd te halen en zo veel mogelijk bijdragen aan Nederland. Ook zorgen we dat mensen die asiel krijgen, invloed kunnen uitoefenen op de soort gemeente waar ze gaan wonen, omdat de behoeften van nieuwkomers voor hun leefomgeving heel divers zijn en we niet bang hoeven te zijn dat iedereen in de stad wil wonen⁹.

02

Nieuwkomers weten beste wat ze nodig hebben

Nieuwkomers weten zelf het beste wat ze nodig hebben, dus ontwerp integratie en inburgering met de eindgebruiker als uitgangspunt.

Alleen dan komen we tot oplossingen die effectief zijn. Voor nieuwkomers zelf, maar ook voor de buurtbewoners. We ontwerpen beleid, oplossingen en programma's samen met nieuwkomers en de buurten waar ze terechtkomen¹⁰. Zo wordt de visie en kennis van de mensen waar het om gaat gezien, gehoord en benut, ontwikkelen we oplossingen die aansluiten bij echte behoeften en bevorderen we ontmoeting om lokaal draagvlak te vergroten.

Context

Op dit moment proberen we voor groepen mensen die zo divers zijn als de inwoners van Nederland zelf, een gedetailleerd inhoudelijk programma te ontwikkelen om ze klaar te stomen voor de maatschappij. Data laat zien dat dit niet werkt. Mensen komen moeilijk aan werk, mensen blijven langer dan nodig in de uitkering, en mensen zijn ongelukkig. Alle ambitie en autonomie wordt mensen ontnomen. Vanaf het begin mogen mensen in opvangcentra niet zelf beslissen over wat en wanneer ze eten, waar ze naartoe gaan, waar ze wonen, of ze werken, en hoe lang ze werken. Als mensen dan eenmaal een vergunning krijgen, worden ze vrijwel allemaal random toebedeeld aan gemeenten, zonder echt goed te kijken naar de arbeidsmarktkansen of gezinssituatie.

⁸ Er zijn al voorbeelden uit de praktijk waar we van kunnen leren, zoals Plan Einstein in Utrecht.

⁹ Dit is een van de inzichten die OpenEmbassy heeft opgedaan in de [Sociale Steen](#) waarin het huisvestingsproces voor nieuwkomers is onderzocht.

¹⁰ Het betrekken van ontvangende gemeenschappen draagt bij aan draagvlak zoals in het [project Meedoen Samendoen](#) voor COA, de expertpool in de Gemeente Zwartewaterland en de [Stadsgesprekken in Rotterdam](#).

Tenslotte komen ze in inburgeringsprogramma's terecht waar nauwelijks ruimte is voor eigen initiatief. Mensen die sneller de taal leren zitten vast in algemeen ingekochte taalklassen. Mensen die willen werken, moeten eerst 3 jaar overdag programma's volgen. Mensen die kinderen hebben, moeten zich in bochten wringen om thuis te kunnen zijn op de momenten dat het nodig is, omdat er geen rekening wordt gehouden met hun thuissituatie in de algemeen ingekochte programma's. En de huidige Wet inburgering heeft weliswaar als doel dat mensen aan het werk kunnen, maar het voorbereiden op werk en begeleiden naar werk is geen onderdeel van de Wet zelf. Waardoor mensen vooral heel lang buiten de samenleving in voor hen bedachte programma's oefenen met meedoen in Nederland, en vaak pas na 5 jaar na aankomst in Nederland de daadwerkelijke, niet door professionals geregeerde samenleving betreden.

Betrek daarom het perspectief van inburgeraars zélf; zij zijn de experts en een essentiële bron van kennis voor het maken en uitvoeren van effectief beleid¹¹. Dit vergroot de zorgvuldigheid bij besluitvorming over welke initiatieven en projecten het beste aansluiten bij behoeften en obstakels van statushouders. We hebben immers in de afgelopen jaren gemerkt dat de leefwereld van burgers onvoldoende weerklank vindt in beleid en dat kan leiden tot situaties waar de bestaanszekerheid van burgers in een kwetsbare positie in het gedrang komt¹².

03

Realiseer snelle toegang tot de samenleving

Stuur op beleid waarbij nieuwkomers zo snel mogelijk toegang hebben tot de samenleving en arbeidsmarkt en doe dit samen met zelforganisaties.

De overheid is niet inhoudelijk aan zet in het vormgeven van integratieprogramma's. Zij stuurt op beleid waarbij nieuwkomers zo snel mogelijk toegang hebben tot de samenleving en de arbeidsmarkt, zonder allerlei bemiddelende of bepalende functies vanuit de overheid zelf. Zelforganisaties van nieuwkomers en andere maatschappelijke organisaties begrijpen vanuit de praktijk wat nodig is en moeten daarom worden aangemoedigd en gefaciliteerd. De overheid ontsluit betrouwbare informatie over rechten, plichten en het aanwezige maatschappelijke middenveld.

¹¹ De expertpoolmethodiek en ervaringskennis van nieuwkomers is uitgangspunt van ons [onderzoek Perspectief nieuwkomers op inburgering](#) in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Meer [expertpoolprojecten](#) op onze website.

¹² Denk aan de bijstand, de jeugdzorg, de Toeslagenaffaire etc.

Context

Het grote voordeel van Nederland is dat we een solide en historisch rijk en divers maatschappelijk middenveld hebben. Dit veld is veel beter in staat dan de overheid om in te springen op de vragen die ontstaan als nieuwe mensen zich in ons land vestigen. Dit zagen we toen veel mensen uit Syrië kwamen, maar ook in 2022 met mensen uit Oekraïne. Bovendien is de verzorgingsstaat een verstikkend vangnet voor mensen die in staat zijn om het op eigen initiatief te redden in een nieuw land. Het uitgangspunt is dat mensen hun eigen leven mogen vormgeven, en voor zichzelf zorgen. Als dit niet lukt kunnen ze - net als Nederlanders - een beroep doen op de verzorgingsstaat. Het is een groot goed dat we in Nederland een sociaal vangnet hebben, en iedereen die het nodig heeft moet er een beroep op kunnen doen.

Helaas zien wij in onze onderzoeken dat juist de nieuwkomers die naar de randen van de samenleving worden gedrukt (de huizen waar dagelijks geweld plaatsvindt, de alleenstaande kinderen die op straat zwerven, de mensen met schulden, de kinderen die op school genegeerd worden) geen toegang krijgen tot de voorzieningen die Nederland op papier rijk is. Maar laten we de toegang tot de verzorgingsstaat ook niet romantiseren: afhankelijk zijn van instanties en van mensen die je vooral benaderen vanuit wat je niet hebt in plaats van wat je komt brengen is voor niemand een geschenk.

Wat we niet nodig hebben is de huidige situatie: een generiek vooraf bedacht inhoudelijk inburgeringsprogramma dat mensen jaren afhankelijk laat van de goede wil van de overheid. Wat we nodig hebben is een proces dat mensen zelf in staat stelt om zo snel en autonoom mogelijk hun leven vorm te geven in Nederland. De overheid krijgt hierin een meer bescheiden en faciliterende rol. Dit levert bovendien een verregaande besparing in het apparaat uitvoeringsorganisaties, veel meer dan alleen een efficiëntiekorting¹³.

Casus

S. is software developer, kwam in 2019 naar Nederland en wilde direct aan de slag. Zijn procedure duurde lang en hij kon niet werken. Toen hij een status kreeg, woonde hij nog lange tijd op het AZC. Uiteindelijk vond hij een traineeship bij een ICT-bedrijf waar de voertaal Engels is. Toen hij in de gemeente kwam wonen, werd hem verteld dat hij zijn baan moest opzeggen, omdat het niet te combineren was met de verplichtingen in de inburgering. Zijn voorstel om Nederlandse taallessen in de avond te volgen was niet mogelijk. Sindsdien gaat hij 3 dagen per week naar Nederlandse taallessen, en is hij afhankelijk van de uitkering. S. had graag Nederlands geleerd, maar dan op zijn eigen tempo en in de avonduren, zodat hij zijn werk kon blijven doen.

¹³ "De afgelopen jaren zijn de apparaatsuitgaven bij de Rijksoverheid gegroeid [...] vooral bij uitvoeringsorganisaties. Een besparing zou kunnen worden gerealiseerd door een efficiëntiekorting van 0,5 %" Uit: [Ombuigingslijst Ministerie van Financiën 2023](#). Punt 14-25: Efficiëntiekorting op apparaat uitvoeringsorganisaties.

04

Nieuwkomer is nieuwkomer

De reden waarom je nieuw bent is niet bepalend voor de toegang die je hebt tot de bovenstaande drie uitgangspunten.

We hebben een inburgeringsproces nodig dat bestendig is voor steeds weer nieuwe groepen mensen, met verschillende achtergronden, verschillende gebruiken, verschillende kennis van taal of cultuur, verschillende werk-achtergronden en verschillende behoeften. Het uitgangspunt hierbij is, dat ongeacht de reden van vlucht of migratie en ongeacht het land van herkomst of de achtergrond, mensen zo snel mogelijk kunnen beginnen met het opbouwen van hun leven in Nederland.

Context

Migratie en het opnemen van vluchtelingen is zo oud als Nederland zelf. Hoewel de redenen voor migratie niet zo uiteenlopend zijn - oorlog, overtuiging, natuurrampen, werk - hebben we uit allerlei delen van de wereld mensen opgevangen. Alleen al de afgelopen vijf jaar vingen we mensen op uit bijvoorbeeld Syrië, Eritrea, Oekraïne, Jemen, Rusland, China, Afghanistan, Irak, en Iran. Wereldvrede is niet bepaald in zicht, en wat klimaatverandering betreft hebben we nog niet eens het begin gezien van wat dit zal betekenen voor de migratiestromen in de wereld.

Om juridisch deze migratiestromen te bolwerken, zijn er verschillende categorieën ontstaan, zoals: 'eerste asielaanvraag', 'gezinsmigrant' of 'ontheemde'. Het maakt uit met welke reden je naar Nederland komt, voor welke kansen je hebt om een verblijfsstatus te krijgen. Dit is vanuit de natiestaat en het beheersen van migratie begrijpelijk. Alleen heeft de status die je krijgt, vervolgens ook gevolgen voor de toegang die je hebt tot middelen¹⁴. Dit terwijl de reden van je komst uiteindelijk weinig zegt over de noodzaak, maar ook je motivatie en ambitie om een nieuw leven op te bouwen in het nieuwe land. Vanuit onze eigen beheersbaarheid van kosten en ook resultaat, is het bovendien logischer om niet allerlei hokjes en regels te introduceren. Hoe meer je probeert om mensen in allerlei subgroepen te beheersen, hoe meer regels en dus mensen je nodig hebt om die regels te handhaven en uitvoeren. Dit loslaten betekent dan ook een enorme verlichting van de (financiële) druk op de uitvoering¹⁵.

Casus

P. is als gezinsmigrant in Nederland. Ze heeft in Brazilië haar rijbewijs behaald. Haar vriendin is hier als expat en heeft onder dezelfde omstandigheden haar rijbewijs behaald. Zij mocht na het invullen van een formulier direct weer rijden. P. moet opnieuw gaan lessen om hier haar rijbewijs te halen: ***“Het halen van je rijbewijs gaat toch over het bevorderen van verkeersveiligheid en niet over je verblijfsstatus?”***

¹⁴ www.ind.nl/nl/verblijfsvergunningen

¹⁵ “De afgelopen jaren zijn de apparaatsuitgaven bij de Rijksoverheid gegroeid [...] vooral bij uitvoeringsorganisaties. Een besparing zou kunnen worden gerealiseerd door een efficiëntiekorting” Uit: [Ombuigingslijst Ministerie van Financiën 2023](#). Punt 14-25: Efficiëntiekorting op apparaat uitvoeringsorganisaties.

05

Ontwikkel effectief nieuwkomersbeleid

Maak keuzes voor helder migratiebeleid, en ontwikkel effectief nieuwkomersbeleid.

We onderkennen dat het van belang is om keuzes te maken voor goed en helder migratiebeleid en maken daarbij een duidelijk onderscheid tussen migratie en integratie. We ontvangen de mensen die mogen blijven met het uitgangspunt dat het een rijkdom is dat ze hier nu zijn. We ontwikkelen hiervoor een effectief en evidence-based nieuwkomersbeleid.

Context

We willen met ons beleid een ‘aanzuigende werking’ voorkomen, maar snijden onszelf daarmee in de vingers. Feit blijft dat het grootste deel van de groep mensen die asiel aanvraagt mag blijven. En door ze vanaf dag één inhumaan en ongelijk te behandelen, en ze allerlei vormen van toegang tot onze samenleving te onzeggen, dragen ze dit hun hele leven in Nederland met zich mee. We knakken de ambitie en de lust om mee te doen, nog voordat mensen überhaupt de kans hebben gehad een plek te vinden in de samenleving.

Het is zinloos om de wens van minder migranten toe te passen op mensen die mogen blijven. Maak daarom een duidelijk onderscheid tussen migratie en integratie. Maak duidelijk wat we als Nederland kunnen en willen bijdragen aan het migratievraagstuk. En ontvang de mensen die mogen blijven met het uitgangspunt dat zowel zij als wij zoveel kunnen profiteren van het feit dat ze hier nu zijn. Baseer het integratiebeleid - nieuwkomersbeleid - op feiten, maak het flexibel en adaptief en meet steeds hoe effectief het is. De ervaringen van nieuwkomers zijn het uitgangspunt voor deze metingen.

Met deze oplossingsrichtingen voor een effectief integratiebeleid dat een win-win is voor iedereen, hopen we een bijdrage te leveren aan belangrijke beslissingen waar politieke partijen voor staan.

Geleefde ervaring

DE WAARDE VAN ERVARINGSDESKUNDIGHEID IN ONDERZOEK

We streven ernaar om in elk project onderzoekers met migratie-ervaring te betrekken, in uiteenlopende rollen: van het werven van deelnemers en begeleiden van expertgroepen tot de data-analyse. De inbreng van nieuwkomers binnen ons team draagt in hoge mate bij aan de kwaliteit van ons onderzoek.

Ani Popova

6 - GELEEFDE ERVARING

De waarde van ervaringsdeskundigheid in onderzoek

De kern van de methodologie van OpenEmbassy is dat we de ervaring van nieuwkomers centraal stellen in ons onderzoek. Dit geldt zowel voor ons onderzoeksdoel – leren van de ervaring van nieuwkomers om tot evidence-based integratiebeleid te komen – als voor ons team. We streven ernaar om in elk project onderzoekers met migratie-ervaring te betrekken, in uiteenlopende rollen: van het werven van deelnemers en begeleiden van expertgroepen tot de data-analyse. De inbreng van nieuwkomers binnen ons team draagt in hoge mate bij aan de kwaliteit van ons onderzoek.

Vertrouwen opbouwen en barrières overwinnen binnen onderzoek

Onderzoekers die werken met deelnemers uit gemarginaliseerde gemeenschappen, zoals veel nieuwkomers, werken vaak met mensen die het slechtste van een systeem hebben ervaren, bijvoorbeeld in het land van herkomst. Standpunttheorie leert ons dat sociale en politieke ervaringen onvermijdelijk de perspectieven van individuen vormen (Harding, 2018). Een deel van gemarginaliseerd zijn is dat je perspectief systematisch niet wordt gehoord of meegenomen in besluitvorming. Als het laten klinken van je stem regelmatig wordt afgewezen of zelfs bestraft, ontstaat er een zelfverdedigingsmechanisme om je niet te laten overvallen door toekomstige gevolgen en die juist te vermijden. Je kunt dan iedereen wantrouwen die beweert naar je te willen luisteren. Hoe meer spanningen je met een systeem en zijn vertegenwoordigers hebt gehad, hoe defensiever en voorzichtiger je wordt in wat je deelt, vooral tegenover mensen die je als vertegenwoordigers van dat systeem ziet (Foucault, 2019).

Het is belangrijk om je hiervan bewust te zijn om de gevoeligheid te begrijpen die gepaard gaat met werken met gemarginaliseerde gemeenschappen. Binnen het werk van OpenEmbassy zien we dit regelmatig wanneer we onderzoek doen met gemeenschappen van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving. We hebben meerdere methoden ontwikkeld, zoals actieonderzoek met nieuwkomers, verschilsensitieve enquêtes, en expertpools – groepssessies waarin deelnemers worden gepositioneerd als experts op het gebied van hun eigen ervaringen, uitdagingen en behoeften.

Bij alle benaderingen zien we hoe belangrijk het is om deelnemers zich veilig te laten voelen, zodat ze hun ervaringen kunnen delen. Ons werk toont regelmatig aan dat het betrekken van onderzoekers met ervaringskennis bij het onderzoeksproces helpt om machtsverschillen tussen ons team en de deelnemers te verkleinen. Dit helpt ook bij het opbouwen van een samenwerkingsrelatie met deelnemers, omdat het voor hen duidelijker wordt dat ons doel is om hun stemmen te versterken en samen te werken.

Ervaringskennis bij werving moedigt deelnemers aan om mee te doen

Het eerste contact met deelnemers is cruciaal. Bij het werven van mogelijke deelnemers voor verschillende onderzoeksprojecten is het belangrijkste doel om hen te laten zien dat het project een plek is waar ze zich veilig en gehoord zullen voelen en waar hun stem oprecht wordt gewaardeerd. Het is veel makkelijker voor mensen om dit te geloven als ze worden benaderd door iemand die enkele van hun ervaringen deelt. Deze gelijkenissen hoeven niet altijd hetzelfde land van herkomst of dezelfde cultuur te omvatten; soms is het al voldoende om iemand te ontmoeten die, net als zichzelf, Nederlands spreekt met een accent als tweede (of derde of vierde) taal. Of net als zij een jonge moeder is die werkt.

Ervaringskennis bij het begeleiden bouwt vertrouwen op

Tijdens het onderzoek zelf, vooral bij het begeleiden van expertpools (of elke andere groepsgerichte onderzoeksaanpak), heeft de ervaringskennis van een begeleider nog meer waarde. De begeleider kan makkelijker een band met de deelnemers opbouwen en barrières doorbreken die vertrouwen in de weg staan. Het is makkelijker om verbinding te maken en compassie te tonen wanneer je kunt leunen op je eigen ervaringskennis, en het is ook veel makkelijker voor de deelnemers om te accepteren dat de compassie die ze ontvangen oprecht is. Via ervaringskennis kunnen begeleiders ook makkelijker aanvoelen welke problemen deelnemers mogelijk hebben en ter plekke oplossingen bedenken.

Onderzoekers hebben significante voordelen geïdentificeerd van het hebben van een vergelijkbare positionaliteit als de onderzoeksdeelnemers. Ten eerste zijn deelnemers meer bereid om hun ervaringen te delen met onderzoekers die zij als sympathiek ervaren ten opzichte van hun situatie, wat onderzoekers makkelijker toegang tot het veld geeft (De Tona, 2006). Ten tweede wordt de aard van de relatie tussen onderzoeker en deelnemer altijd beïnvloed door de sociaal-economische identiteiten van beide partijen, wat invloed heeft op de informatie die deelnemers willen delen. Mensen voelen zich vaak comfortabeler om kwetsbare ervaringen die met hun sociaal-economische identiteit te maken hebben te delen met onderzoekers die dezelfde identiteit hebben – bijvoorbeeld een vrouw met een andere vrouw of een immigrant met een andere immigrant (Kacen en Chaitin, 2006; Berger, 2015).

Onderzoekers met ervaringskennis hebben “een voorsprong in het kennen van het onderwerp en het begrijpen van genuanceerde reacties van deelnemers”.

Daarnaast hebben onderzoekers met ervaringskennis “een voorsprong in het kennen van het onderwerp en het begrijpen van genuanceerde reacties van deelnemers” (Berger, 2015, p. 223). Dit zorgt voor een ‘culturele intuïtie’ over het onderzoek, wat onderzoekers helpt onderwerpen makkelijker aan te kaarten (of zelfs in te zien dat ze dit moeten doen).

Het stelt onderzoekers ook in staat om geïmpliceerde inhoud en belangrijke gevoeligheden beter te herkennen – een cruciale hulpbron om te weten wat te vragen en hoe te vragen, en om antwoorden op een genuanceerde manier te begrijpen (Berger, 2015).

Een divers team levert betere data-analyse

Met de historische ontwikkeling van kwalitatieve methoden en sociale wetenschappen is een duidelijk besef ontstaan dat er geen enkele manier is om de wereld te begrijpen en dat er geen ultieme waarheid is die via empirische meting ontdekt kan worden (Denzin & Lincoln, 2008). Sociale werkelijkheid is sociaal geconstrueerd en alle data wordt altijd geproduceerd binnen een specifieke context. Het wordt gevormd door de perspectieven en interpretaties van deelnemers, maar ook die van de onderzoeker. Iedere persoon heeft zijn eigen vooroordelen en subjectieve perspectieven, en alle kennis wordt geconstrueerd binnen de context van de mensen die het construeren.

Bij OpenEmbassy streven we ernaar om data en kennis zo objectief mogelijk voorop te stellen in beleidsvorming. Onze benadering van dataverzameling is gericht op het vastleggen van de ervaringen van nieuwkomers op een manier die feitelijk en eerlijk is. We willen beleidsmakers de inzichten geven die nodig zijn om effectief beleid te ontwikkelen, gebaseerd op de realiteit van degenen die ermee te maken krijgen.

We erkennen echter dat volledige objectiviteit in sociaal onderzoek moeilijk, zo niet onmogelijk, te bereiken is. Data-analyse en interpretatie worden altijd beïnvloed door de context van het onderzoek en door de achtergrond en inzichten van de onderzoekers. Methodologisch zorgvuldige keuzes, kritische zelfreflectie en een divers team dat blinde vlekken helpt minimaliseren zijn ingrediënten om hier bewust en zorgvuldig mee om te gaan.

Persoonlijke reflexiviteit

Een belangrijk onderdeel van onderzoek doen is reflexiviteit en erkennen waar je eigen vooroordelen als persoon liggen, zodat je ze kunt scheiden van het onderzoek. Het is vooral belangrijk om te erkennen dat hoe meer een persoon past binnen een dominante visie, hoe makkelijker het is om hun eigen vooroordelen te missen. Dit gebeurt omdat er minder conflict is met de buitenwereld en minder uitdaging voor hun eigen manier van denken en vooringenomen ideeën en aannames over de wereld (Harding, 2018). Simpel gezegd, hoe meer iemand tot een meerderheidsgroep behoort (bijvoorbeeld een in Nederland geboren persoon die in Nederland woont), hoe makkelijker het is om hun eigen vooroordelen te missen. Daarom is het cruciaal om in diverse teams te werken, vooral met mensen die vergelijkbare ervaringen hebben als de onderzoeksdeelnemers. Diversiteit in perspectieven is een van de beste manieren om elkaars vooroordelen te controleren en op te lossen.

Persoonlijke reflexiviteit is een van de maatstaven voor het waarborgen van de kwaliteit van elk onderzoeksproject. Wanneer dit gebeurt binnen een team, waar teamleden elkaar kunnen ondersteunen, wordt het versterkt door anderen die onze individuele blinde vlekken belichten (Russel & Kelly, 2002; Horsburgh, 2003).

Een uitnodiging tot een inclusieve manier van onderzoeken

Onze werkwijze bij OpenEmbassy laat zien dat onderzoek niet alleen gaat om het verzamelen van data, maar om het echt begrijpen en vastleggen van menselijke ervaringen. Door te werken met onderzoekers die ervaringsdeskundigheid meebrengen, bieden we inzichten die beleidsmakers helpen om met een heldere blik beslissingen te nemen. Het stelt ons in staat om een rijkdom aan perspectieven vast te leggen die beleidsvorming ten goede komt. We nodigen iedereen uit om deze manier van onderzoek te omarmen en zo bij te dragen aan een wereld waarin beleid écht is afgestemd op de ervaringen van degenen die het raakt.

Literatuurlijst

Gebruikte bronnen voor dit artikel.

Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: Researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative research*, 15(2), 219-234.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2008). Introduction: The discipline and practice of qualitative research.

De Tona, C. (2006). But what is interesting is the story of why and how migration happened. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 7(3).

Foucault, M. (2019). *Power: the essential works of Michel Foucault 1954-1984*. Penguin UK.

Harding, N. (2018). Feminist methodologies. *The SAGE handbook of qualitative business and management research*. London: Sage, 138-152.

Horsburgh, D. (2003). Evaluation of qualitative research. *Journal of Clinical Nursing*, 12(2).

Kacen, L., & Chaitin, J. (2006). 'The times they are a changing': Undertaking qualitative research in ambiguous, conflictual, and changing contexts. *The Qualitative Report*, 11(2), 209-228.

Russell, G. M., & Kelly, N. H. (2002). Research as interacting dialogic processes: Implications for reflexivity. In *Forum qualitative sozialforschung/Forum: Qualitative social research* 3(3).

Tot slot

Tenslotte

Effectieve integratie betekent meedoen en dat kan alleen als dat meedoen volwaardig en gelijkwaardig is.

Zinnig, waardig en vlot mee kunnen doen

Wie toegang heeft tot zaken als werk, onderwijs en netwerken zal gemotiveerd zijn om haar, zijn of hun kwaliteiten in te zetten voor de samenleving. Daarvan profiteert die samenleving. Vooral ook op lokaal niveau, waar immers de abstracties van het beleid concreet worden in buurten, gemeenschappen en organisaties. Zorgen voor faciliteiten en toegang is dan geen liefdadigheid maar zorg dragen voor cohesie, draagvlak en integratie. Dit pleit voor integratiepolitiek, die niet verward wordt met migratiepolitiek. De vraag of we mensen willen en kunnen ontvangen, is een wezenlijk andere vraag dan wat nodig is als mensen hier eenmaal zijn en mogen blijven. Wanneer dat het geval is, kunnen we er maar beter voor zorgen dat mensen mee kunnen doen. Aan verkwisting van menselijk geluk en middelen heeft niemand iets.

In al onze onderzoeken zien we dat effectief integratiebeleid begint met het luisteren naar nieuwkomers, niet als objecten van beleid, maar als bronnen van waardevolle kennis. Hierin ligt de sleutel om beleid te ontwikkelen dat mensen de ruimte biedt om te bloeien en hun ervaringen in te zetten als fundament voor een samenleving waarin iedere nieuwkomer echt kan meedoen. Wij hopen met deze reflecties bij te dragen aan een integratiepraktijk die eraan bijdraagt dat nieuwkomers zo vlot, zinnig en waardig mogelijk mee kunnen doen.

Effectief integratiebeleid zorgt dat nieuwkomers zinnig, waardig en vlot mee kunnen doen.

DANKWOORD

We willen graag onze dank uitspreken aan iedereen die ons werk bij OpenEmbassy mogelijk maakt.

Aan de nieuwkomers die hun verhalen en ervaringen met ons delen: jullie perspectieven zijn het hart van alles wat we doen. Aan onze partners en opdrachtgevers, die onze ambitie om een datagedreven en mensgericht integratiebeleid te realiseren ondersteunen: jullie vertrouwen en samenwerking helpen ons stappen vooruit te zetten. En aan de vrijwilligers, experts en collega's die zich elke dag inzetten om ons werk naar een hoger niveau te tillen: zonder jullie inzet, gedrevenheid en inzicht zou OpenEmbassy niet zijn wat het vandaag is.

Poetry: Soraya Shawki, Naya Aljoudi

Artikelen: Renée Frissen, Soraya Shawki, Ani Popova, Femke Brand, Pepijn Tielens, Oliver Jordan

Foto's: Renate Chede, Iyad Sandid, teamleden

Tekst & design: Femke Brand, Ani Popova

Met jullie steun bouwen we samen aan een samenleving waarin nieuwkomers zinnig, waardig en vlot mee kunnen doen.

CONTACT

Open Embassy
Kattenburgerstraat 5
1018 JA Amsterdam
+31 6 43774018

www.openembassy.nl
info@openembassy.nl

JUBILEUM OPENEMBASSY

